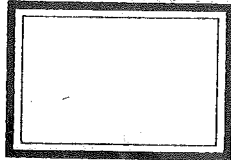

23-F-87

e. T / 2296.

O. 2. — P. 3.

ÚSTŘEDNÍ KNİHOVNA
PŘÍVĚRNĚ FAKULTY ÚJEP
STARÝ FOND
C. inv.: 014366

T. cel. 18

Doporučuje se v Rakousku uvedení instituce
podmínečného odsouzení?

Podává JUDr. Jaroslav Kallab.

Úvahy o tom, doporučuje-li se v Rakousku uvedení instituce
podmínečného odsouzení,¹⁾ nepostrádají právě nyní jakési časovosti
vzhledem k tomu, že rakouská justiční správa v nařízení z 25. listo-
pádu 1902 uznala do jisté míry odůvodněnost argumentů, jež se
jinde uvádějí pro podmínečné odsouzení, sama však z nich vyvodila
důsledky od podmínečného odsouzení značně odchylné.

Citované nařízení (čís. 51 věst. min. spr. z r. 1902) uznává
totiž, že aspoň mezi mladistvými odsouzenými jsou takoví, »u nichž
netřeba nucené výchovy ani výkonu uloženého trestu, aby byli
zdrženi od dalšího protizákonného jednání, a u nichž trestní řízení
proti nim provedené dostačí jako vážné a důtklivé napomenutí
k obratu. Při takových vinnících jeví se často výkon trestu na
svobodě krutostí, jež následkem příhany s ním spojené, následkem
hlubokého, trvalého dojmu na mladistvou mysl, může vykonávati
účinky, jimž se vyhýbati náleží mezi úlohy praxe trestního práva
řízené duchem lidskosti«.

Pociťuje se tedy i v Rakousku potřeba nějaké právní instituce,
jíž by se úkolům trestní spravedlnosti v případech ohledů hodných
lépe vyhovělo, než prostředky, jež k tomu cíli poskytuje nynější
trestní system.

Dříve, než se pokusíme o řešení otázky, nehodí-li se k tomuto
účelu nejlépe instituce podmínečného odsouzení, musíme aspoň

¹⁾ Výraz *condamnation conditionnelle* doporučuje se snad pře-
kládati »podmínečné odsouzení«, poněvadž tu není odsouzení podmí-
něno, nýbrž v odsouzení jest obsažena podmínka (tedy asi v tom smyslu,
v němž se užívá výrazu podmínečné souvěti), čímž snad lépe, než překladem
podmínečného odsouzení, se vystihuje formální zvláštnost různým typům této
instituce společná.

41

zběžně nastíniti, z jakých potřeb tato instituce vyrostla, a jakých forem dle různosti právního systému v různých zemích nabyla, abychom z toho usouditi mohli, existují-li tyto potřeby také v Rakousku, jsou-li nějaké překážky, jež by tu podmíněčné odsouzení činily nemožným, a jaká forma by asi odpovídala právnímu systému rakouskému.

I.

1. Myšlenka pachatele trestného činu ušetřiti trestu zákonem na onen čin stanoveného; jsou-li konkrétní okolnosti případu takové, že pravidelný trest nejeví se býti ve veřejném zájmu nutným, došla poprvé²⁾ uskutečnění v praxi anglické.³⁾ Anglické obecné právo trestní (*Common Law*) poskytuje totiž soudci i tehdy, uzná-li porota vinu obžalovaného, volnost, aby vynesení rozsudku třeba na neurčito odložil. Dostavení se vinníka k vyslechnutí rozsudku zajistí si soudce, neponechá-li jej ve vazbě, zárukou [*Recognisance*⁴⁾], že k soudu na předvolání se dostaví. Této volnosti používali angličtí soudcové již od r. 1842 k tomu, že dobu mezi odsouzením a vynesením rozsudku vůbec neomezili, pokládali-li za to, že v konkrétním případě trest není nutný, a dokázal-li pachatel svým chováním, že čin, pro nějž byl odsouzen, je spíše výsledkem neblahých okolností, než zločinné náklonnosti, vůbec rozsudek nevynesli. Předvolání k vyslechnutí rozsudku vůbec tu nebylo vázáno na žádné zákonné podmínky, a záleželo zcela na uvážení soudcově, jakým jednáním odsouzeného pokládal za prokázáno, že se ve svém původním očekávání zklamal, a že tedy pachatel trest zaslouží; může tedy soudce také odsouzenému určité pokyny dáti, jak se má zachovati, nechce-li, aby došlo k uložení a vykonání trestu.

Anglické právo zná ode dávná (od XIV. století) instituci, jak výhrůžkou určitého zla osobu k trestnému činu snad inklinující, již by abstraktní výstraha trestního zákona asi nezdržela od trestného jednání, přiměti k tomu, aby s cesty zákonné nevybočila; jest to t. zv. záruka míru »*recognisance for the peace*« a »*for good behaviour*«. Původně výhradně jako prostředek praeventivní ukládaný osobám, od nichž se bylo obáhati určitých násilností rušících

²⁾ Starší zjevy podmíněčnému odsouzení podobné, jež uvádí *Löffler*, *Bedingte Verurteilung im Mittelalter* (Mitteilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung IV. str. 92 n.) a *Prins*, *Condamnation conditionnelle* (Mitt. I. str. 28 n.) postrádají historické spojitosti s moderní institucí.

³⁾ Srov. o následujícím *Ignatius*, *Die bedingte Verurteilung in England* (Zeitschrift für die ges. Strafrechtsw. XXI. str. 732 n.), *Aschrott*, *Strafensystem und Gefängniswesen in England*, zvl. str. 98—103. *Rosenfeld*, *Welche Strafmittel können an Stelle der kurzzeitigen Freiheitsstrafe gesetzt werden?* str. 106—124. *Gruber*, *Die parlamentarischen Verhandlungen des auf die Aussetzung der Aburteilung bezüglichen englischen Gesetzes* (Mitt. III. str. 35 n.).

⁴⁾ *Recognisance* jest ve zvláštní písemní formě daný slib, že slibující koruně určitou sumu zaplatí, nesplní-li podmínku v *recognisanci* vedených.

obecný pokoj a řád; později požadovány i od osob odsouzených buď po odpykání trestu na svobodě, nebo vedle pokut jako zostření těchto trestů vzhledem k nebezpečné povaze odsouzeného. Praxe tato uzákoněna v r. 1861 (v *Criminal Law Consolidation Act*).

Připomeneme-li k tomu, že anglické právo při trestech na svobodě stanoví z pravidla jen nejvyšší hranici, tak že soudce může uložit i jen trest nominelní, máme prvky, jejichž sloučením povstala instituce podmíněčného odsouzení.

Zákonem z r. 1879 (42 a 43 Vict. c. 49 s. 16) *Summary Jurisdiction Act* přiznána nejnižším soudům pravomoc, aby, je-li čin trestný tak nepatrný, že se zdá zbytečno zaň trest, nebo co více, než pouhý zdánlivý trest uložit, buď, aniž by vynesli výrok o vině, obžalobu zamítli, při čemž však mohou obžalovanému uložit náhradu nákladů a škody, aneb — a v této druhé eventualitě poprvé došlo uzákonění podmíněčné odsouzení — prohlásivše obžalovaného vinným, jej podmíněčně propustili, dá-li záruku s rukojmími nebo bez nich, že na předvolání k soudu se dostaví, aby rozsudek přijal, aneb, že dobře chovati se bude, při čemž mu může býti úplně neb částečně uložena náhrada nákladů a škody.

Zákon tento nestanoví, jak patrně, nic nového, nýbrž upozorňuje toliko soudy se summární jurisdikcí na instituci, již ojediněle, jak svrchu poukázáno, praxis již na základě obecného práva používala.

V téže době vyvinula se podobná instituce na základě právních řádů anglickým podobných ve státě *Massachusettsu*. Stávalo se tam [dle svědectví *Barrow-ova*⁵⁾] již před rokem 1870, že byl osobám odsouzeným na přímluvu a zaručení se těch, kdo na jejich polepšení zájem měli, trest prořinut. Zákonem z r. 1869 byl zřízen zvláštní úředník »*State Juvenile Agent*«,⁶⁾ jenž jest uvědomován o každém řízení trestním proti osobám, jež nedosáhly 17. roku, a jenž informovav se o poměrech, v nichž vyšetřovanec žil, i o bližších okolnostech činu, má právo, v případě, že by vyšetřovanec uznán byl vinným, navrhnouti opatření, jež se mu dle povahy pachatele zdá býti vhodným: buď pouhou důtku, neb odevzdání do polepšovny, neb konečně v případech, v nichž není jisto, dostačí-li pouhá výstraha obsažená v tom, že vina obžalovaného byla dokázána, ani, bude-li třeba výchovy v polepšovně, tak zv. »dání na zkoušku« (on probation), při čemž prozatím k vynesení rozsudku nedojde. V posledním případě nabývá state agent práva i povinnosti dozoru nad provinilcem, ježž může eventuelně dáti do vychovatelný pro zpustlou mládež, nebo prostřednictvím zvláštní společnosti do spolehlivých rodin.⁷⁾ Neosvědčí-li se pro-

⁵⁾ *Gruber*, *Die bedingte Verurteilung in Amerika* (Gerichtssaal LV, str. 285).

⁶⁾ *Aschrott*, *Aus dem Strafen- und Gefängniswesen Nordamerikas*.

⁷⁾ *Rosenfeld*, l. c. str. 106.

vinilec, předvede jej state agent před soud, a vyvolá rozsudek, jímž odsouzený odkazuje se do polepšovny.

Instituce tato rozšířena v r. 1879 v městě Bostonu i na dopšpělé, zákonem z r. 1880 povoleno její používání i všem obcím, jež by si zřídily úřad probation officera, r. 1891 pak uloženo všem obcím obligatorně zavedení tohoto úřadu a tedy i instituce »dání na zkoušku«. Probation officer má analogické povinnosti, jaké jsme svrchu vytkli u state juvenil agenta. Dle zákona z r. 1891 má zkoumatí povahu každého trestného případu, a může (may) doporučiti, aby osoba, jež uznána byla vinnou, byla dána na zkoušku; soud pak může toho, jenž uznán byl vinným (the person so convicted) dáti pod dozor probation officera na takovou dobu, a pod takovými podmínkami, jaké se mu zdají vhodnými. Podmínky tyto jsou hlavně zdržení se lihovin, návštěvy hostinců, styku s lidmi špatné povahy, péče o vlastní rodinu, dostavení se k soudu, styk s probation officer-em a zaplacení nákladů i škody. Po uplynutí lhůty může dle zprávy probation officera býti rozsudek vynesena, nebo trest prominut, nebo lhůta zkušební prodloužena.⁸⁾

Jak patrně, uzákoněna tu pravomoc, již anglický soudce již dle obecného práva měl; hlavní rozdíl jest v dozoru, jež nad provinilcem vykonává probation officer; poněvadž pak takový dozor musí býti časově omezen, nemůže »dání na zkoušku« se státi na dobu neurčitou, jako anglické odložení vynesení rozsudku.⁹⁾

O tento dozor, hlavně šlo siru *Howardu Vincentovi*, když po pětiletých přípravách a agitaci hlavně Howardovou společností (Howard Association) vedené r. 1886 dolní sněmovně anglické před-

⁸⁾ Gruber, G. S. LV. str. 287 n.

⁹⁾ K bližší charakteristice »dání na zkoušku« uvádíme následovní data. Dle *Bérengera* (Mitt. X.) bylo od r. 1890–96 30.132 osob dáno na zkoušku, z nichž jen 773 osoby, tedy 2·5%, bylo pro nedodržení podmínek trestáno. Dle *Grubera* (G. S. LV. a LVI.) povolováno dání na zkoušku osobám nejrůznějšího věku:

v roce	do 10 let	10—15	16—20	21—25	26—30	31—40	41—50	nad 50 let
1895	33	398	534	827	776	1459	884	505
1896	37	469	583	847	835	1574	833	539
1897	38	427	527	746	781	1439	769	450

Výchovná tendence instituce patrna z toho, že velká většina dána na zkoušku pro opilství, tedy pro delikt nepocházející ze zlého úmyslu. Tak v r. 1895 z 5427 daných na zkoušku dáno 4082, v r. 1896 z 5767 — 4343, v r. 1897 z 5177 — 3745 pro opilství (v tomtéž roce z 427 žen 300 pro opilství), pak následuje krádež (339, 310, 311 případů), pak urážky skutkem (213, 207, 214 případů), pak zanedbávání rodiny (110, 122, 150 případů).

ložil osnovu zákona »Bill to permit the conditional release of first offenders in certain cases.« Dohled měl se díti tímž způsobem, jakému podrobeny byly osoby podmíněčně před vytrpěním celého trestu na svobodu propuštěné, neměl však déle trvati, než nejdelší trest na svobodě, jenž na čin, jímž obžalovaný uznán byl vinným, jest ustanoven. Mimo to možno vinníku uložiti určité podmínky, jež vzhledem k nápravě jeho se zdají vhodnými. Tyto podmínky, jež v pozdějších osnovách příkladem byly uvedeny, byly v konečné úpravě vůbec škrtnuty, za to vypočteny podmínky, za nichž odklad vynesení rozsudku nastati může; také dohled vůbec nepřijat, za to požadována od vinníka záruka, že k soudu se dostaví, a že mír zachovávatí bude, kterážto záruka dle původní osnovy jen fakultativně vedle dozoru požadována býti mohla. Může tudíž soud dle zákona z 8. srpna 1887 (Probation of first offenders act) v případě, že někdo, kdo nebyl dříve odsouzen, uznán byl vinným trestného činu, na nějž není těžšího trestu, než vězení do dvou let, pokládá-li vzhledem na mládí, povahu, dřívější život pachatele, na nepatrnost činu a jakékoliv polehčující okolnosti, za nichž čin se stal, za vhodno, aby pachatel na zkoušku svého dobrého chování na svobodě byl ponechán, místo, aby jej ihned k trestu odsoudil, naříditi, že má býti propuštěn, dá-li záruku s rukojmími nebo bez nich, že po dobu, již soud ustanoví, na předvolání se dostaví, aby rozsudek přijal, mezi tím však, že mír zachovávatí a dobře chovatí se bude. Při tom může soud, pokládá-li to za přiměřeno, naříditi, aby pachatel nesl náklady řízení nebo část jich. Dříve však, než soud propuštění nařídí, musí se přesvědčiti, že obžalovaný neb jeho rukojmí má stálé bydliště nebo pravidelné zaměstnání v obci či v hrabství soudu, jenž propuštění nařídil, anebo, kde odsouzený ve zkušební lhůtě se pravděpodobně zdržovatí bude.

V této podobě odňato osnově sira Howarda Vincenta vše, co přinášela nového do anglických institucí. Ani zákon z r. 1887 není více, než přesným formulováním pravomoci, jež soudci dle anglického obecného práva již příslušela (nepřihlížíme-li k té úchylnosti, že se jím soudce nutí, aby lhůtu, do níž eventuálně trest vynesena, již při propouštění odsouzeného stanovil). Přes to náleží Howardu Vincentovi i »Howardově společnosti« zásluha, že aspoň angličtí soudcové k používání této své pravomoci byli povzbuzeni, a že pozornost nejen Anglie, nýbrž i kontinentu na tuto anglickou instituci a na zájmy, jež jí dojíti mají uspokojení, byla obrácena.

Tážeme-li se, jaké jsou to zájmy, a čeho odkladem vynesení rozsudku má býti dosaženo, i čemu zabráněno, poukazuje soudce *Matthew Davenport Hill* v Birminghamu, jenž, pokud známo, první a sice již od r. 1842 u mladistvých vynesení rozsudku odkládal, a o ně v mezičase asi tak pečoval, jako později v Americe state juvenil agent, k tomu, že toto řízení poskytuje více naděje

na polepšení, než uzavření ve vězení.¹⁰⁾ V r. 1877 doporučuje *Edward W. Cox* odložení vynesení rozsudku proti záruce, že obžalovaný k soudu se dostaví, tím, že »také krátkodobé vězení jest přísným trestem pro toho, kdo ještě se nestal zločincem ze zvyku a neutrpěl ještě ztráty své osobní svobody. Nepůsobí tak útrapy, jež ve vězení vytrpí: mnohem přísnějším trestem jest ztráta jeho socialního postavení, rána, jež tím zasáhne jeho rodinu, obtíž, nalézti povolání a výsměch soudruhů. Možno-li se vyhnouti tomuto zničení osobnosti, nalezne svědomitý soudce mnoho případů, v nichž takové jednání bude se mu jeviti vhodným.«¹¹⁾

V americké instituci probation officer-a došel výchovný účel celé instituce nejjasnějšího výrazu. Avšak i když dozor nad propuštěným v Anglii nebyl přijat, byl si parlament dobře vědom blahodárného výchovného vlivu v tom spočívajícího, že vinník zůstává, pokud jen možno, uchráněn neblahých účinků vězení. »Zákon má,« tak praveno, »zabrániti těm, kdo poprvé se provinili, aby se stali zločinci ze zvyku.« Poukazováno k tomu, že »ti, kdo jednou vytrpěli trest na svobodě, opět z jiného činu žalováni, před soudy přicházejí.«¹²⁾

Poznání, že trestných činů se dopouštějí také lidé, u nichž trest vyvolá právě opačný účinek, než zákonodárce zamýšlel, totiž neuchrání je od páchání dalších trestných činů, nýbrž naopak vytrhne je z prostředí, v němž i po prvním poklesku opět zcela užitečnými se státi mohli, vystaví je nákaze ve společnosti osob zvrhlých, hlavně však zničením jejich existence učiní je přístupnějšími zločinnému pokušení, — s druhé strany pak poznání, že jsou lidé, jež již pouhý fakt, že uznáni byli vinnými, zastraší a polepší, tedy plní funkci trestu, tato dvě poznání vedla v Anglii a v Americe k uzákonění odkladu vynesení rozsudku s nadějí, že vůbec k rozsudku nedojde, dokáže-li pachatel dalším svým chováním odůvodněnost nadějí, jež v něj soudce vkládá.

* * *

2. Hnutí, jež pro podmíněčné odložení rozsudku v Anglii vyvolal v roce 1881 *Howard Vincent* za pomoci známé »Howardovy společnosti«, došlo také ohlasu na pevnině. Vždyť právě tak, jako v Anglii, nemohli ani na pevnině si tajiti, že přes všechnu péči a náklady, jež trestní spravedlnosti se věnují, kriminalita stoupá, tak že na snadě jest otázka, nebylo-li by radno při trestání více, než doposud přihlížeti k trestní praevenci. Avšak k takovému opatření chybělo a chybí kontinentálnímu trestnímu zákonodárství starých kořenů, z nichž by nová instituce vyrůstiti mohla. Upozor-

¹⁰⁾ *Ignatius* na u. m. str. 740.

¹¹⁾ *Ignatius* na u. m. str. 742.

¹²⁾ *Gruber*, Mitt. III. str. 36, 39, 40.

nili jsme, jak v Anglii podmíněčné odložení vynesení rozsudku mělo své kořeny ve staré volnosti soudce, jak stará myšlenka zárukou, tedy v podstatě podmíněčně uloženou pokutou, zdržeti od trestného jednání, sloučena s trestem, a později i jen s prohlášením viny, dodávala rozsudku účinků praeventivních, i jak v zemi, v níž téměř není minimalních sazeb trestních, zdánlivá beztrestnost provinilce nemohla překvapovati.

Žádného z těchto předpokladů nebylo na kontinentě. Zdá se, že ve Francii tato různost práva trestního, celého organismu jeho, do něhož včleněno býti mělo něco, co v Anglii přirozeně z potřeb doby vyrostlo, ani nebyla blíže zkoumána. Nová instituce měla tolik lákavého, že recipována bez ohledu na to, že vyrostla ze zcela jiných názorů na důvod trestání i na pravomoc soudce, než z jakých vyrostlo ostatní domácí právo trestní. Již zevnější formální stránka anglické instituce však bránila pouhému převzetí jejímu do zákona francouzského. Myšlenka odložiti vynesení rozsudku a vázati je snad na nějaké podmínky, když již vina byla dokázána, jest francouzskému právu zcela cizí, rovněž i celá instituce záruk. Místo odložení vynesení rozsudku použito tedy odkladu výkonu trestu, a záruka vůbec nerecipována. Nedostatkem dohledu pak jest odůvodněno, že ne již špatné chování, nýbrž teprve nové odsouzení může odůvodniti odvolání odkladu, t. j. výkon pravidelného trestu

Toť jsou podstatné rozdíly mezi francouzskou osnovou *Bérengerovou* z roku 1884 a jejím anglicko-americkým vzorem. *Bérenger* dobře postihl úkol celé instituce, bojovati proti recidivě, spojiv osnovu o odkladu výkonu trestu s ustanoveními o ztrestání trestu v případě zpětnosti (*Proposition de loi sur l'aggravation progressive des peines en cas de récidive et sur leur atténuation en cas de premier délit*) ukazuje tím jasně, že (resolutivně) podmíněčné odložení výkonu trestu, jak on novou instituci nazval (*sursis à l'exécution de la peine*) pokládá za druhý, a sice praeventivní prostředek proti zpětnosti.¹³⁾

V roce 1886 podal podobnou osnovu *Michaux*, jenž však, podobně, jako anglický zákon o sumární jurisdikci, spojil ustanovení o odložení výkonu trestu s ustanovením o prominutí trestu, ovšem toliko pokuty, v případech zvláštních ohledů hodných; v roce 1887 následovala podobná osnova *Reybertova*. Osnova *Michauxova* stala se základem článku 66—69. osnovy nového francouzského trestního zákonníku.

Na základě těchto přípravných prací vydán v Belgii zákon z 31. května 1888. V *exposé des motifs* setkáváme se s podobnými úvahami, jaké jsme pozorovali při jednání o anglickém

¹³⁾ *Rosenfeld* na u. m. str. 126 n. *Zucker*, Einige criminalistische Zeit und Streitfragen str. 70—82. *Gauckler*, Loi du 26 mars 1891 (Mitt. III. 75—81)

zákoně, jen že slova tu volená proti dosavadnímu trestání jsou ještě ostřejší: »Pro mnohé spočívá zlo trestu úplně v pohaně, již se cítí zasazeny pouhým vynesením rozsudku, pro jiné opět jest myšlenka na rodinu vydanou hladu následkem jejich nepřítomnosti trýzní větší, než jakou požaduje zákonná odplata, pro jiné jest celá ta věc banální formalitou, vězení dobře zařízeným hostincem, v němž nějakou dobu, zvláště v zimě, pobytu, není bez příjemnosti, pro velkou většinu přechodem mezi postavením muže, jež úcta k sobě a svazky rodinné udržují na cestě práva, a postavením nešťastníka, jenž ve vlastních očích znehodnocen, před vlastní rodinou zneuctěn propadá zločinnosti ze zvyku. Uvěznění zřídka mravně povznáší, velmi často snižuje, praedisponuje k zpětnosti, není vždy stejně nutné jako odplata, a zeslabení, jež jím trpí smysl pro mravnost, jest sociálním nebezpečstvím Má-li soudce důvody, proč za to míti, že obžalovaný náleží mezi ty, pro něž pohana a strach způsobený odsouzením k odpykání a k odstrašení dostačí, odsoudí jej toliko pod suspensivní výminkou, že v určité lhůtě, již dle dosavadního života, mravnosti, osobních poměrů a známek lítosti vyměří, zpětným se stane.«¹⁴⁾ Podobné úvahy pronesli i jednotliví řečníci osnovu hájící.

Dle tohoto zákona jest podmíněčné odsouzení přípustno u osob, které nebyly doposud odsouzeny ani pro zločin, ani pro přečin, a při činech, na něž nebyl uložen těžší trest, než šestiměsíční vězení, byť by to byl trest subsidiární nebo trest na několik deliktů konkurujících. V takových případech může každý soud, vynesá rozsudek, rozhodnutím důvody opatřeným prohlásiti, že vykonání rozsudku bude na dobu, již až do pěti let volně určí, odloženo, a že celé odsouzení bude pokládáno, jako by se nestalo, nebude-li propuštěný v této době odsouzen pro zločin nebo přečin. V tomto případě nastala by kumulace obou trestů.

Vedle základních, svrchu vytknutých rozdílů mezi anglickým odkladem vnesení rozsudku a kontinentálním odkladem výkonu trestu, liší se belgická forma podmíněčného odsouzení od anglické i od francouzské osnovy Bérengerovy tím, že poskytuje soudci větší volnost jednak proto, že nevypočítává osobní vlastnosti, jež odsouzený míti musí (dle anglického zákona mladistvý věk, povaha, dosavadní život, stále bydliště; dle Bérengerova dosavadní život, poměry osobní, známky lítosti), jednak ustanovením, že nevylučuje, jako dle těchto zákonodárných prací, každé předchozí odsouzení podmíněčné odsouzení, nýbrž toliko odsouzení pro zločin nebo přečin. Co se činů týče, rozhoduje dle anglického zákona výše trestu zákonem hrozeného, tedy maximum (Bérenger připouštěl podmíněčné odsouzení toliko při přečinech), kdežto dle belgického zákona rozhoduje výše trestu skutečně uloženého. Podmínkou od-

¹⁴⁾ Rosenfeld na u. m. str. 135 n.

volání této výhody je pak v Anglii již špatné chování, dle Bérengerova každé odsouzení, kdežto v Belgii teprve odsouzení pro zločin nebo přečin.

Pod patrným vlivem tohoto zákona i přípravných prací francouzských vznikla o rok později v Rakousku první osnova zákona o podmíněčném odsouzení, jež v květnu 1889 předložena ministrem Schönbornem výboru poslanecké sněmovny radícimu se o osnově nového trestního zákoníku. Rozdíl oproti belgickému zákonu spočívá toliko v tom, že dle vzoru anglického zákona se v osnově výslovně uvádí, že pachatel musí poskytovat důvodnou naději na polepšení, a že jeho příslušnost (Heimatsangehörigkeit) musí býti zjištěna, dále, že maximum lhůty, na niž pachatel může býti propuštěn, stanovena na 3 leta, kdežto anglický zákon vůbec tuto lhůtu neomezuje, Bérengerova osnova pak ji stanoví pro vždy na 5 let, a že účinkem toho, že odsouzený ve zkušební lhůtě obstál, není, jako v Belgii, že odsouzení pokládá se comme non avenue, nýbrž, že se pokládá »die Strafe für abgeüsst«. Podmínečné odsouzení však nevztahuje se na subsidiární trest na svobodě, a vedlejší tresty a účinky odsouzení zůstávají i s podmíněčným odsouzením spojeny. K výkonu trestu pak dojde již, dopustil-li se pachatel ve zkušební lhůtě nového trestního činu, a netřeba tedy, aby ještě během této lhůty byl odsouzen nebo stíhán.

Výbor poslanecké sněmovny pojal tuto předlohu jako § 25 do osnovy trestního zákoníku, vytknul však, že soud může usnésti se (usnesení to má se dle čl. XLII. uv. zák. prohlásiti zároveň s rozsudkem) na odložení trestu uloženého jen v případech zvláštních ohledů hodných; maximum trestu na svobodě, jehož výkon může býti odložen, stanoveno v souhlasu s předlohou na 6 měsíců, volnost soudce při stanovení lhůty zkušební omezena minimem 1 roku. Co do osobních podmínek pak nahrazen požadavek zjištění obecní příslušnosti požadavkem zjištění bydliště a dodáno, že nejen předchozí odsouzení pro zločin nebo přečin, nýbrž i nálež o omezení práv státního občana, o přípustnosti dání pod policejní dozor neb do donucovací pracovny, vypovězení a zákaz vykonávání úmyslně zneužitého povolání podmíněčné odsouzení vylučuje. Vládní předloha osnovy trestního zákoníku z r. 1891 (XI. zas. říšské rady) převzala doslovně tento návrh výboru, až na to, že podmíněčné odložení výkonu mělo míti místo jen při trestech na svobodě do 1 měsíce. Zpráva výboru poslanecké sněmovny z r. 1891 však rozšířila podmíněčné odsouzení na tresty do 3 měsíců připouštějíc, že v takových případech jest každé číslo libovolné, avšak majíc za to, že zkouška, má-li její výsledek pro posouzení instituce míti cenu, nemá býti omezena na nejlehčí případy. Mimo to žádal výbor, aby odsouzení pro zločin a přečin, má-li míti za následek vyloučení podmíněčného odsouzení, se stalo od tuzemského soudu a znělo na trest na svobodě; i pouhé před-

chozí zostření trestu na svobodě (při některém dřívějším odsouzení pro přestupek) má vylučovati podmíněčné odsouzení. Důležitější je změna, že vyloučení podmíněčného odsouzení při subsidiárním trestu na svobodě výbor škrtl, poněvadž prý tím by zkrácení byli chudí, u nichž právě pokuty bývají nedobytné.

V odůvodnění svém odvolává se výbor na odůvodnění výboru poslanecké sněmovny z r. 1889 (z X. zasedání), napomíná však k opatrnosti při této nové, nezvyklé (befremdend) instituci, jež v obyvatelstvu namnoze se setká s nedůvěrou.

Zpráva výboru z r. 1889 celkem, ovšem ve zmírněné formě, uvádí podobné argumenty pro novou instituci, jaké jsme uvedli ze zprávy belgické. Konstatovavši, že návrhu vládnímu se žádné strany ve výboru nebyl činěn zásadní odpor, pokračuje: »Přijetí návrhu zakládá ze na přesvědčení výboru, že u odsouzených, kteří ještě dříve nebyli odsouzeni, v mnohých případech výrok soudu, že potrestání má nastati, dostačí, aby způsobil polepšení, aby je pro budoucnost zdržel, že nevrátí se na cestu trestnou, a že právě v té okolnosti, že neutrpí příhanu spojenou s odpykáním trestu na svobodě, spočívá posilnění předsevzetí vystříhati se trestného jednání. Také měl výbor na mysli, že zařízení tam, kde jde o krátkodobé tresty na svobodě, neposkytují záruky, že výkon trestu na svobodě nebude prováděn přímo škodlivými účinky pro další chování se odsouzeného.«¹⁵⁾

Výhodně se liší toto odůvodnění od odůvodnění belgického tím, že stejnou váhu klade na pozitivní, výchovný vliv podmíněčného odsouzení, jako na negativní, uchránění od krátkodobého vězení. To mlčky uznala i vládní osnova z r. 1891, v jejímž odůvodnění čteme, že ve výtkách proti krátkodobým trestům na svobodě odůvodnění nové instituce naléztí nelze, jež však přece, patrně tedy pro její pozitivní vhodnost, novou instituci podržela.

V téže době ve Francii, když se ukázalo, že projektovaná reforma celého trestního zákonníku v dohledné době nebude uskutečněna, vydán o podmíněčném odsouzení zvláštní zákon, a sice na základě osnovy Bérengerovy (*Loi du 26 mars 1891 sur l'atténuation et l'aggravation des peines*). Přípustno je tu podmíněné odložení výkonu trestu při osobách, jež nebyly doposud pro zločin nebo přečin odsouzeny k trestu vězení. Podobně jako belgický zákon neuvedl ani francouzský zákon výslovně dalších podmínek osoby odsouzeného se týkajících, jak je uvádějí anglický zákon a původní osnova Bérengerova. Přípustné je podmíněčné odsouzení při všech činech, jež trestají se vězením (emprisonnement) a pokutou, tedy při přečinech a přestupcích. Úplnou novinkou jest, že podmíněčný odklad výkonu trestu přípustný je

¹⁵⁾ *Beilagen zu den stenographischen Protokollen des Abgeordnetenhauses č. 916 zas. X., 709 zas. XI.*

i při pokutách. Podobně jako dle rakouských osnov nevztahuje se »odložení výkonu trestu« na vedlejší tresty a nezpůsobilosti s odsouzením spojené, ani na povinnost k náhradě nákladů a škody (anglický zákon jen fakultativně). Lhůta zkušební stanovena, jako již v původní osnově Bérengerově pro vždy na 5 let. Není-li vinník v té době stihán pro zločin nebo přečin, za nějž později odsouzen k trestu na svobodě, či k trestu těžšímu, la *condamnation sera comme non avenue*. Tato fikce vztahuje se i na tresty vedlejší a neschopnosti s odsouzením spojené. V tomto případě vyškrtne se odsouzení z trestních výkazů vydávaných stranám. V případě opácném vykoná se trest uložený, a trest na následující čin vyměří se dle zásad o trestání zločinců zpětných, nač soudce prohlašuje usnesení o odkladu výkonu odsouzeného má upozorniti.

Francouzský zákon důrazem, který klade na okolnost, aby tu nebylo trestu na svobodě, i jako na podmínku přípustnosti odkladu, i jako na podmínku konečného nevykonání trestu, jasně ukazuje, že viděl v podmíněčném odsouzení především prostředek, jímž pachatele uchrániti od škodlivých účinků vězení. Tím více překvapuje, že v průběhu parlamentárního jednání instituce podmíněného odkladu výkonu trestu rozšířena i na pokuty, prý proto, že by bylo nespravedливо výhodu poskytovanou osobám k vězení odsouzeným odepriti těm, kdo dopustivše se mnohem menšího provinění, jsou odsouzeni k pokutám. Podmínečné odsouzení tu odůvodňováno jako prostředek přivesti k dobru mírností moudře použitou. Proti tomu již v debatách namítáno, že byl učiněn zákon milosrdenství a odpuštění z osnovy, jež neměla jiného účele, než zabrániti zpětnosti snížením počtu odsouzení k vězení.¹⁶⁾

Vedlo by přes meze tomuto článku vytknuté, a postrádá též zajímavosti, kdybychom chtěli vypočítavati odchylky, jimiž se od svého vzoru — francouzského zákona — liší pozdější zákony, jimiž uvedeno podmíněné odložení výkonu trestu v Luxemburgu (zák. z 10./V. 1892), Portugalsku (zák. z 6./VII. 1893), Norsku (zák. z 2./V. 1894), v některých kantonech švýcarských, pak v osnově spolkového trestního zákonníku švýcarského a v osnově trestního zákonníku ruského.

* * *

3. V Německu obrácena pozornost na podmíněčné odsouzení hned po vydání zákona belgického. Zvlášť okolnost, že v nové instituci spatřován prostředek, jak čeliti neblahým účinkům krátkodobého trestu na svobodě, získala podmíněčnému odsouzení v Německu přátel i — nepřátel. Doposud neměli jsme příležitosti slyšeti zásadních námitek proti nové instituci — nepřihlížíme-li k jedinému hlasu ve francouzském senátě, jenž namítal, že podmíněný odklad

¹⁶⁾ *Gauchler* na u. m. str. 75 n.

výkonu trestu bude lákati ke spáchání prvního trestného činu.¹⁷⁾ V Německu však brzy pocíťováno, že podmíněčné odsouzení je »cosi, co liší se ode všeho, co doposud bylo zvykem nazývati trestním právem«. ¹⁸⁾ Pro instituci, jež v Anglii z domácích kořenů vyrostla, marně hledali v německém trestním systému větev, na niž by se dala vštěpovati; nemohli ji naléztí ti, kdo si navykli platný system pokládati za jedině myslitelný, a jímž vše, co nemělo v tomto systemu své staré místo, leželo mimo spravedlnost vůbec.

K těmto bojům budeme níže musiti přihlédnouti; zde jen nutno upozorniti na to, že myšlenka podmíněčného odsouzení byla tak mocná, že přes všechny odpor zástupců vědy i praxe ¹⁹⁾ proklestila si cestu do Německa. Sám vůdce odporu proti ní, ukázal jí cestu: *Kirchenheim* navrhoval dodatkem k § 488 tr. ř. pro říši něm. (o odkladu výkonu trestu), aby místo podmíněného odkladu výkonu trestu ve smyslu belgického zákona, při prvním nepatrném trestu na svobodě nastoupení trestu bylo odloženo a sice pod určitými podmínkami, a aby po jisté době, choval-li se v ní odsouzený dobře, trest byl nejvyšší milostí prominut. Tím přesunut úkol bojovati proti zločinnosti výhrůžkou a nikoliv výkonem trestu, a zabrániti neblahým účinkům krátkodobých trestů na svobodě se soudů na orgány justiční správy.

Ministerské nařízení z 25./III. 1895 v Sasku poprvé provedlo tuto myšlenku, po něm následovalo 23./X. 1895 Prusko, 30./IV. 1896 Hamburk, 25./VI. 1896 Hessensko, a pak ostatní státy, až nyní až na tři nepatrné státy (Mecklenburk-Střelice a obojí Reuss) jest ve všech spolkových státech podmíněné udělení milosti zavedeno. 1. lednem 1903 byly pak vydány »společné zásady pro používání podmíněného udělení milosti« pro všechny spolkové státy.

Rozdíl mezi podmíněným odkladem výkonu trestu a podmíněným udělením milosti spočívá v tom, že při onom odklad výkonu trestu nastává z nařízení soudu, a výkon trestu již dle zákona odpadá, nedopustil-li se odsouzený v lhůtě ustanovené nového zločinu nebo přečinu (jen dle rakouských osnov jest k tomu třeba zvláštního usnesení soudu; uv. zák. čl. XLII. výb. zpr. z r. 1889, XLI. vládn. osn. resp. XL. výb. zpr. z r. 1891), kdežto dle německé instituce odklad výkonu trestu povoluje nejvyšší úřad justiční správy a konečné odpadnutí výkonu trestu závisí na milosti panovníkově, jež předpokládá, že pachatel nejen nebyl odsouzen, nýbrž vůbec

¹⁷⁾ *Gaußler* na u. m. str. 77.

¹⁸⁾ *Kirchenheim*, *Bedingte Bestrafung* G. S. XLIII. str. 59.

¹⁹⁾ *Srov. Liszt*, *Die Gutachten der Praesidenten der Oberlandesgerichte und der Oberstaatsanwälte (Preussens) über die sog. bedingte Verurteilung* (Zeitschrift X. str. 666 n.).

dobře se choval, čímž tato instituce se blíží opět systemu anglicko-americkému.

Co se podmínek týče, za nichž výkon trestu může býti odložen, byla nařízení pro jednotlivé státy různá; ²⁰⁾ dle »společných zásad« z r. 1903 má především odklad býti povolen osobám, jež nedokončily páchající trestný čin 18. roku, a jež nebyly již dříve k trestu na svobodě odsouzeny, jehož aspoň část odpykali, ačkoliv ani u osob, u nichž těchto podmínek není, odklad trestu s nadějí na udělení milosti vyloučen není. Výše přírknutého trestu odklad jeho výkonu vylučovati nemá. O povolení podmíněného odkladu trestu má slyšen býti rozhodující soud. Doposud totiž návrh na odklad trestu činilo ve většině států návladnictví, jen při nejnižších soudech (Amts- und Schöffengerichte) soudce (Amtsrichter) jako orgán justiční správy. Jen ve Württembersku a (od 10./XII. 1902) v Prusku měly také soudy právo odklad výkonu trestu navrhnouti. Tím bytí i neformálně, aspoň obsahově přiblížilo se podmíněné udělení milosti podmíněnému odkladu trestu, neboť tím opět aspoň jakýsi vliv na odklad svěřen soudu, ač konečné prominutí trestu záleží přece na zprávě, již podá výkonný úřad ministerstvu, jež dle ní doporučí eventuelně odsouzeného milostí panovníkově.

Motivy, jež k zavedení této instituce vedly, patrný z jednotlivých nařízení. Tak zvláště uvedené saské nařízení ²¹⁾ praví, že instituce zavedena hlavně pro ty mladistvé zločince, kteří jen nerozumem, lehkomyšlností, nezkušeností a sváděním zločinci se stali, proti nimž staví ty, kteří zločinnými náklonnostmi, zanedbáním ve výchově ke zločinu došli, a má za to, že u první skupiny jde jen o to, udělití vinníkovi vážnou výstrahu, jež spočívá již v soudním odsouzení, a poskytnouti mu možnost, aby kajicnost a dobrá předsevzetí delším dobrým chováním prokázal, a tím dosáhl naděje na prominutí trestu milostí panovníkovou.

Jsou to podobné argumenty, jako ony, jež se uváděly, jak jsme viděli, pro výchovný vliv podmíněčného odsouzení v Belgii a Rakousku.

Dodatek. Rakouským ohlasem zmíněných německých nařízení jest nařízení ministra spravedlnosti z 25. listopadu 1902, jehož motivy byly v úvodě citovány. Nařízení toto nemá mimo uvedené motivy s podmíněčným odsouzením nic společného, proto zmiňujeme se o něm jen kvůli úplnosti obrazu, jakých forem novodobé snahy mírnosti na určité kategorie zločinců působiti, v různých státech nabyly.

Soud má totiž dle tohoto nařízení, odsuzuje nedospělého (od 10—18 let), jež pokládá dle hledisk v úvodu vytknutých za hodna,

²⁰⁾ *Klee*, *Die bedingte Begnadigung in den deutschen Bundesstaaten* (Zeitschrift XXIV. str. 69 n.).

²¹⁾ *Die Einführung der bed. Verurteilung im Deutschen Reich* (Mitt. V. str. 529 n.).

aby trest mu milostí panovníkovou byl prominut, o návrhu na udělení milosti dle § 411 tr. ř. z vlastního popudu se usnésti. Jako okolnosti, z nichž soud může za to míti, že odsouzený milosti jest hoden, se uvádí příkladmo u osob od 10—14 let nedostatečný vývin, pohnutky k jednání nedospělosti vysvětlitelné, lítost a dostatečná domácí kázeň; u osob od 14—16 let mimo to dosavadní zachovalost (jen výjimečně možno k zcela nepatrnému odsouzení nemíti zření); trest, jenž milostí má býti prominut, nesmí tu býti těžší než 3 měsíce na svobodě, neb 500 K pokuty, a vůbec musí soud z okolností případu usouditi, že trestu netřeba. U osob od 16—18 let možno návrh na udělení milosti učiniti, opozdily-li se ve svém vývinu tak, že je jest co do rozumu a síly vůle vřaditi na stejný stupeň, jako skupinu předchozí.

Právem tvrdí *Stooss* o této instituci,²²⁾ že se zakládá na nároku, že »nedospělí a mladiství, kteří co do vývinu jsou na rovní nedospělým, nemají býti trestáni«. Poněvadž tu není odkladu výkonu trestu, podmíněného dobrým chováním odsouzeného, nelze očekávati, že by tu odsouzení vykonávalo výchovný vliv na odsouzeného. Neboť odsouzení, po němž ihned následuje, aniž by se co změnilo, usnesení, že týž soud, jenž jmenem panovníkovým ustanovil trest, doporučí témuž panovníkovi téhož odsouzeného k milosti, nemůže ani odstrašiti. Při podmíněném udělení milosti ve formě německé povzbuzuje se odsouzený, aby po nějakou dobu dbal toho, aby se dobře choval, aby si milost získal. Při rakouském udělení milosti toho není, i zůstane odsouzenému nejasno, proč mu trest byl prominut, a nenajde pro to jiného důvodu, než, že přes to, že trestného činu se dopustil, jest nevinný.²³⁾

Jen v tom, že v Rakousku trestní dospělost a zodpovědnost nastává v příliš mladistvém věku, a že tedy cestou nařízení tomuto ustanovení trestního zákona mělo býti derogováno, možno hledati odůvodnění uvedeného nařízení.

II.

Různým formám podmíněného odsouzení, jejichž dějinný vývin vylíčiti právě jsme se pokoušeli, jest společna základní myšlenka, ta totiž, že »na vinníky, jejichž mravnost přes to, že se dopustili trestného činu, není snad porušena, může hrozba stejně mocně působiti, jako trest, a že, je-li tomu tak, hrozba má před trestem tu výhodu, že uspojí vinníkovi příhanu, útrapy a důsledky

²²⁾ *Stooss*, Deutsche Juristenzeitung Bd. VIII. S. 18.

²³⁾ Srov. *Löffler*, Die Begnadigung jugendlicher Verbrecher in Österreich (Zeitschrift XXIII. str. 806 n. zvl. 809).

uvěznění a zároveň ušetří společnost nebezpečností zpětnosti, jež velmi často jest následkem vězení.²⁴⁾

1. Již tato základní myšlenka, jejíž různé variace jsme v motivech zákonodárných prací stopovali, zvláště její odůvodňování účelností, setkala se odporem se strany zastanců t. zv. klassické školy v Německu; poněvadž pak není vyloučeno, že by i v Rakousku s této strany podmíněnému odsouzení odpor byl kladen, nutno k těmto námitkám přihlédnouti.

Námitky klassické školy vycházejí ze společného středu, z axiomatu totiž, že každý zločin musí dojíti odplaty v trestu, a právě tomuto požadavku že podmíněčné odsouzení nevyhovuje. Tak praví *Kirchenheim*²⁵⁾: »Podmínečné odsouzení odporuje hlavní zásadě trestního práva, kterou jest odplata ve správném pojetí, jest malum passionis pro malo actionis. Především musí každý trestný čin dojíti potrestání, odbojně individuum musí býti podrobeno právnímu řádu, to jest ideal dobrého vykonávání trestní spravedlnosti, toť ideal, jež zoveme spravedlností.« Trest jest tedy čímsi nedotknutelným, o sobě nutným, poněvadž jest sám sobě účelem. »Pro soudce jest nejen pachatel, nýbrž především čin rozhodný. Kdyby soudce podmíněnost neb nepodmíněnost rozsudku chtěl činiti závislými na osobnosti pachatelově, přestal by zákon brzo býti mocí stojící nad souzeným i soudcem.« — V méně zvučné formě opakována tatáž námitka tak, že podmíněčné odsouzení by zvrátilo obecnou víru v nutnou souvislost mezi vinou a trestem.²⁶⁾

Kořeny této theoretické námitky tkví v názoru na zločin a trest, jaký vypěstovaly idealistické, absolutní theorie trestní. Jakkoliv tu ovšem není místa rozebírati blíže tyto theorie, přece na následovní budiž nám dovoleno upozorniti:

Absolutní theorie trestní zcela v duchu doby, v níž vznikly (sr. v téže době vzniknuvší státoprávní theorie o t. zv. společenské smlouvě, neb liberalní theorie národohospodářské) snaží se — nepřihlízíme-li k metafysickému, apriornímu jich podkladu — zjevy společenské vysvětliti jen zjevy individuálně psychologickými; při tom však mají na mysli jen pojem člověka, tedy člověka všech individuálních znaků zbaveného. Ve skutečnosti však vidíme, že již individua jsou nekonečně různá, různě myslí, cítí, a na zevnější dojmy tedy i na trest reagují. I společenské celky dle různosti svého fysikálního prostředí i historického vývinu různě reagují i na jednání individua. — Věda trestního práva, chce-li tedy mezi

²⁴⁾ *Bérenger*, Des résultats de la condamnation conditionnelle (Mitt. X. str. 302).

²⁵⁾ *Kirchenheim*, G. S. XLIII. str. 60.

²⁶⁾ Srov. zvl. *H. Meyer*, Verhandlungen des XXI. deutschen Juristentages I. 216. *Buri*, Determinismus und bed. Verurteilung (G. S. XLVI. 321 n.).

skutečnými lidmi právotvorně působiti, chce-li býti vědou kriminálně-politickou, musí sestoupiti s výšin ideologického theoretisování a konstruování, musí podrobiti pozitivní zjevy svému zkoumání, hledati pravidelnosti, zákony (sociologické) těchto dvou vzájemných reakcí (společnosti, t. j. státu na jisté kategorie činů, na zločiny, individua na tuto reakci státu, na trest) a z těchto pravidelností vyvozovati pojmy, (a tříbiti stávající pojmy) zločinů a trestů.

Jakmile však věda trestní podrobí svému zkoumání pozitivní zjevy, nemůže se vyhnouti všeobecnému zákonu myšlení, jenž nutí člověka, aby zjevy pozoroval jako vycházející z nějaké příčiny, směřující k nějakému účinku. Teprve tím když si uvědomíme, z jakých příčin zjevy (i společenské) vznikají, jaké účinky vyvolávají, můžeme zjevů těch záměrně užívati, respektive proti jiným účelná opatření čininiti, můžeme je vědomě podrobiti svým potřebám.

Trestání, jako zjev společenský musí pak, má-li míti vůbec smysl, vyhovovati potřebám společenským; neboť toliko jistou kategorii úkonů společenských nazýváme trestáním (na rozdíl od pomsty). Trestání však ve smyslu absolutních teorií trestních, — pokud vůbec účinky jeho pozitivně můžeme stopovati, — může na nejvyšší vyhovovati potřebám individualním, totiž zákonům individuálně psychologickým (Hegelově dialektice, Herbartově estetice). Dokázati identitu mezi potřebami individuálními a společenskými se absolutní theorie trestní na rozdíl od liberalních nauk národohospodářských ani nepokusily, pokládajíce s idealistického svého stanoviska zákony individualně psychologické za zákony veškero dění řídící.

Tento omyl vedl k dalšímu, k tomu totiž, že si theorie tyto neuvědomily podstatné změny, již utrpěl výkon odplaty — pomsty přešed z individua na orgány společenské. Stát totiž vykonává trestní spravedlnost nekoná jen pomstu v zastoupení poškozeneho, nýbrž i — a tento rys, čím dále v dějinách pokračujeme, tím jasněji vystupuje, — kázeň ve prospěch svůj vlastní. Teprve sloučením těchto dvou prvků povstalo to, co nazýváme trestáním,

Nepovstaloť trestání jen z pomsty, nýbrž i z kázně, hlavně rodinné, nejen ze snahy zničiti odpůrce, nýbrž i ze snahy členy vlastního společenského celku přiměti k takovému způsobu života, jaký společné bytí vyžaduje, tedy ne zničiti pachatele, nýbrž učiniti jej neb ty, kteří by jej následovati chtěli, k společnému bytí schopnějšími. Vykonávají na zločinci třeba i malum passionis nikoliv však jako samoučel, nýbrž jako prostředek. I když tu dojde snad ku zničení individua, neděje se to k ukojení pudu po pomstě, nýbrž k zachování celku (ku př. obětováním k usmíření božstva, nebo pouhým vyloučením škodlivého člena, neb odstraněním). Ze sebeobranu individua stává se právě sebeobrana celku

společenského, jehož částí jest i trestaný, a čím těsnějším se stává semknutí společnosti, tím více myšlenka pomsty ustupuje do pozadí. Tím však teprve, že násilí státem vykonávané se omezuje, na pravidla poutá, se disciplinuje, svůj vlastní prospěch si uvědomuje, stává se právem na rozdíl od násilí surového, divokého, jen okamžitým prospěchem určeného.²⁷⁾

Toto rozvahou řízené násilí ve výkonu trestní spravedlnosti podléhá však, jako každé rozvázné jednání lidské zásadě hospodárnosti, snaze totiž žádoucího výsledku dosáhnouti obětí co nejmenší. Uvědomíme-li si pak, že trestaný je částí společenského celku trest vykonávajícího, musíme mezi ony společenské oběti vpočítati i všechnu újmu, již trestaný trestem na svých společenských vlastnostech utrpí, na účet prospěchu pak trestem způsobenou větší schopnost k existenci ve společnosti.²⁸⁾ Na účet prospěchu připadá ovšem také, a hlavně účinek výkonu trestu na osoby netrestané, to, co se shrnuje obecně pod názvem generalní praevence. Generalní praevence však neznamená vyhovění pudu po pomstě člověku vrozenému. »Odplata«, již při každém zločinu obecné přesvědčení žádá, není nic jiného, než vyhovění společenské potřebě, aby soud autoritativně vyřkl nelibost nad činem, aby tím sesílil obecný hodnotní úsudek o takovém způsobu jednání, dokumentoval mravní zavržitelnost jednání toho druhu, sesílil tím tedy v jiných socialní motivy, a pak učinil opatření, aby se jednání takové neopakovalo.²⁹⁾ Chceme-li tuto funkci trestání jmenovati s *Lammaschem* konstantním účelem trestu, či s *Liszttem* reflexním účinkem trestání, na věci samé ničeho nemění.³⁰⁾

Z těchto předpokladů docházíme k definici spravedlnosti od Kirchenheimovy značně rozdílné: »Spravedlnost v trestním právu jest dodržení míry trestu, již žádá idea účelnosti. Správný, t. j. spravedlivý trest jest nutný trest.«³¹⁾

2. Hledíme-li s tohoto stanoviska na podmíněčné odsouzení, vidíme především, že se jím na trestný čin reaguje. Vina pachatele musí býti dokázána, hodnotní úsudek, že tak jednati nesluší, vyjádřen je tím, že při podmíněném odkladu výkonu trestu se vynese rozsudek, v němž zjištěno, jaký trest každého stihne, kdo by se podobného činu dopustil, při podmíněném odkladu vy-

²⁷⁾ *Ihering*, Zweck im Recht str. 251. Srov. ostatně *Liszt*, Der Zweck gedanke im Strafrecht (Z. III. 1 n., zvl. 6 n.).

²⁸⁾ Srov. *Wahlberg*, Criminologische und nationalökonomische Gesichtspunkte str. 99 n., jenž ovšem má na mysli hlavně oběti a prospěchy čistě hospodářské.

²⁹⁾ Nejnověji *Richard Schmidt*, Die Aufgaben der Strafrechtspflege, konstruoval v podobném smyslu rozdíl mezi »Vergeltung« a »Genugthuung«.

³⁰⁾ *Lammasch*, Über Mittel und Zwecke der Strafe (Z. IX. str. 425). *Liszt* na u. m. Z. III. str. 34 p. 3.

³¹⁾ *Liszt* na u. m. Z. III. str. 31.

nesení rozsudku pak vysloven zjištěním viny spojeným s výchovným dohledem, resp. s tím, že se od pachatele, jako od osoby, do níž se lze nadáti trestného jednání, požaduje záruka, »že mír zachovávatí a dobře chovatí se bude«. Pro žádnou skupinu pachatelů nebo činů pak, jak jsme viděli, podmíněčné odsouzení není stanoveno obligatorně, vše závisí na uvážení soudcově: kdo by cítil pokušení k trestnému činu, nemůže ani s tou pravděpodobností počítati na podmíněčné odsouzení, nebo, že jeho vina nebude dokázána. A kdyby snad soudce měl o odsouzeném lepší mínění, než jaké zasluhuje: obyčejný trest visí ještě nějakou dobu nad hlavou pachatelovou. Kdyby jeho zločinné náklonnosti znovu se ukázaly, zasáhne jej.

Jest těžko mluvití jmenem obecného mínění; mám však za to, že i v Rakousku požadavku odplaty by podmíněčným odsouzením bylo zadost učiněno, že by obecné mínění mnohem spíše uznalo spravedlnost tohoto opatření, než vidí-li nyní, jak odsouzený z plné tobolky platí nepatrnou pokutu, či jak člověk, jenž již několikrát byl trestán, nastupuje několikadenní vězení.

Přihlédněme nyní, jak působí podmíněčné odsouzení na odsouzeného.

Na trestný čin reaguje se buď zjištěním viny spojeným s opatřeními svrchu uvedenými, buď vynesení rozsudku. Ať odloží se vynesení rozsudku, ať výkonu trestu, pachatel vidí trest, který by jej měl zasáhnouti, možnost, že jej ještě zasáhne, provází jej po nějakou dobu. Není pochybnosti, že odsouzení samo o sobě, bez ohledu na trest s ním spojený, mnoho, ba snad většinu lidí zdržuje od spáchání trestného činu. Hodnotní úsudek o činu, prohlášení, že jednala trestně, vrhá svůj stín na osobu odsouzenou; a dokud trestní zákon je výrazem obecného smýšlení o jednání určitého druhu, dokud zavržitelnost jednání trestného není jen psána v trestním zákonníku, nýbrž jest i základem obecného usuzování, jest s každým odsouzením spojena příhna v očích normalně myslících a cítících, příhna, již doposud aspoň velká část lidí se bojí. I když nenásleduje státní trest, jsou společenské vrstvy, které samy vykonávají na svých členech trest často citelnější, než trest státní, ne tak proto, že byli trestáni, jako proto, že byli uznáni vinnými. Velmi často se tvrdí, že podmíněčné odsouzení možno připustiti jen u mladistvých.³²⁾ Účinek právě vylíčený však stíhá dospělé více, než mladistvé, tak že již proto bylo by, tuším, chybou míti za to, že podmíněčné odsouzení na dospělé se nehodí. Jiní mají za to, že téhož účinku dosáhlo by se důtkou. Náзор tento jest jen potud správný, pokud důtka obsahuje odsouzení. Jinak při důtce příliš vystupuje do popředí osoba soudcova, což jí eventu-

³²⁾ Ku př. Meyer na u. m. str. 217.

elně odnímá vážnosti, kdežto při odsouzení prostém mluví ústy soudcovými jen zákon, jako výraz obecného názoru na čin.³³⁾

Ovšem, má-li tento účinek nastati, nesměl odsouzený již dříve někdy byti odsouzen. Odsouzením právě přichází člověk o svou »čest«, jež spočívá v tom, že ještě nebyl uznán vinným. Kdo již odsouzen byl, ten v tomto směru novým odsouzením nemůže ničeho ztratiti. O otázce, nebylo-li by radno i v tomto ohledu uznávati jakési promlčení, uznávati, že i člověk odsouzený může opět si vydobyti veřejné vážnosti, o niž právě novým odsouzením by přišel, nemožno tuto uvažovati.

Účinky odsouzení se však nevyčerpává účinek podmíněčného odsouzení na vinníka. Hlavní účinek spočívá v možnosti, že trest jej ještě zasáhne, možnosti, jež pachatele ještě po nějakou dobu pronásleduje. Má-li odsouzení o sobě hlavně účinek odstrašující, má tato možnost účinek výchovný. To bylo často popíráno.³⁴⁾ Avšak právě odpůrce podmíněčného odsouzení *Wach* na u. m. tvrdí, »že jemně, svědomitě cítícímu, kajícímu zločinci podmíněný odklad výkonu trestu, okolnost, že zůstane v rukou justice, místo, aby vytrpěl trest, jemuž by nový život následovati mohl, bude snad (zbytečným) utrpením«; *Gautier* pak nazývá podmíněčné odsouzení účinnou uzdou, a tvrdí o něm, že »neníčí sílu odporu proti pokušení, nýbrž dokonce budí tento odpor, neb aspoň jej sesiluje«. Nelze si tuším přáti lepších výsledků trestní výchovy. (Vinník, jenž po několik měsíců cítí nad sebou ruku spravedlnosti, jemuž mezi motivy pro a proti jednání věleno do očí bijící zlo trestu jako pádný argument proti zločinnému jednání, jistě, není-li zcela zkažený, je-li pro něho trest hrozný skutečným zlem, bude se vystříhati i každé příležitosti k zločinu.) Ovšem, možno si mysliti lidí, kteří by raději, jak míní *Wach*, měli trest odbytý. Ty právě ani obvyklý trest nezastraší ani nepolepší, buď, že jej nepocítují vůbec jako zlo, nebo, že již celé zlo jest pro ně v odsouzení, že trest sám již k tomu zlu nic přidati nemůže. Z toho však neplyne, že by podmíněčné odsouzení pro ně bylo zbytečné, nýbrž, že normální trest je pro ně zbytečný. Pro prvou kategorii by bylo hledati trest, jež by pocítovali jako zlo, pro druhou jest trest vůbec zbytečný: trestem se tu nedosáhne ničeho více, než odsouzením, výkon trestu by tu byl proti zásadě hospodárnosti.

Jest však snad nepedagogické, hroziti, když hrozící nemá úmyslu hrozbu svou vykonati. Jest ovšem nepedagogické hroziti zlem nemožným, strašidly, ale jistě nikdo nebude tuto výtku činiti

³³⁾ *Liszt*, Kriminalpolitische Aufgaben. Z. IX. str. 777.

³⁴⁾ *Wach*, Die Reform der Freiheitsstrafe str. 30. *Gautier*, A propos de la condamnation conditionnelle (Zeitschrift für schweizer Strafrecht 1890 str. 309), proti tomu *Aschrott*, Verhandlungen des XXI. deutschen Juristentages str. 335.

matce, jež hrozí dítěti trestem, ačkoliv jistě raději je trestati ne-
nebude. Že by tím, když se netrestá, jen hrozí, v pachateli se
vzbuzovala myšlenka na možnost opakování trestného činu, a že
tím by se na něho nepedagogicky působilo, jak míní Kirchenheim,⁸⁵⁾
nelze, tuším, vážně tvrditi. Vždyť možnost trestného jednání za-
kusil právě spácháním činu, že po hrozbě myšlenka na opakování
vybaví představu hrozícího zla, představu, že tak jednati nesluší,
v tom právě spočívá výchovná síla hrozby. Nelze přehlédnouti, že
možné, budoucí zlo vždy se zdá větším, než zlo již přetrpěné.

Popírá-li *Gautier* výchovný vliv podmíněného odsouzení tím,
že změna (transformation) povahy, získaná vlivem hrozby nezaslou-
huje důvěry, přehlíží, že tu se nejedná o změnu p o v a h y vinní-
kovy; tu jde jen o to, aby dobré úmysly, jež v pachateli jsou, byly
sesíleny. První čin dokázal, že v mysli pachatelově nevybavily se
v čas motivy proti činu působící; tyto motivy se hrozbou sesílí;
i když pak přímá hrozba pomine, zůstává vždy všeobecná hrozba
trestního zákona, a ten, kdo si navykl při myšlence na trestný čin
míti nepříjemný pocit obavy před určitým trestem, zajisté i po-
zději si vždy vzpomene, že tak jednati nesluší.

Účinky tyto jsou sesíleny, jak jsme viděli, v Americe dohledem,
v Anglii zárukou míru. Pro zavedení dozoru ve smyslu americkém
na kontinentě vyslovil se zvláště odpůrce podmíněného odsouzení
Wach i přívrženec *Gautier*.⁸⁶⁾ *Wach* zvláště chválí americký systém
pro to, že se »při něm nedává jen na zkoušku, že se i podporuje
slabý, pokud možno, aby se mu pomohlo na pravou cestu.« Poli-
cejní dohled, nepřihlížeje ani k nedostatku orgánů k tomu vhodných,
s tíží by získal v Rakousku nové instituci přátel. A také možno
jej konečně postrádati. V Americe, jak jsme viděli, myslilo se
hlavně na mládež, z dospělých pak především na opilce. U obou
těchto kategorií pachatelů se jedná ovšem o to, aby si teprve na-
vykli na pořádný způsob života, k tomu má sloužiti stálý styk
s probation officerem, a jeho návod. Na kontinentě však se ne-
myslilo na osoby, jež by potřebovaly výchovy ve smyslu soustav-
ného navádění k dobru. A snad právem. »Stát pro úkoly své
může úplně spokojiti se tím, podaří-li se mu, aby svými institucemi
zabraňoval novým činům trestným; domáhati se nad to ještě úpl-
ného mravního polepšení vinníka, jest patrně cílem příliš ideálním,
instituce právní pak nelze pokládati za způsobilý prostředek k jeho
dosažení.«⁸⁷⁾ Výchovný vliv kontinentálního podmíněného odsou-
zení omezuje se na svrchu naznačený vliv hrozby na osoby, jež
podlehly jen následkem okamžité slabosti a nikoliv následkem
trvalého mravního defektu.

⁸⁵⁾ *Kirchenheim* na u. m. (G. S. XLIII. str. 63).

⁸⁶⁾ *Wach* na u. m. str. 27. *Gautier* na u. m. str. 320.

⁸⁷⁾ *Storch* v *Právniku* z r. 1890 str. 777 (posudek spisu *Gautierova*).

Asi tím, že v prvním okamžiku nebyl jasně rozlišován tento
dvojí způsob výchovného působení, možno si vysvětliti, že s po-
čátku hlavně se myslilo při podmíněném odsouzení, jak se již
zmínka stala, na osoby mladistvé. Návod a dohled, jehož se do-
stává v Americe odsouzenému mladistvému, péče, aby po případě
byl dán do vychovatelny neb do řádné rodiny, může ovšem i mla-
díka, u něhož příčinou zločinnosti jest zanedbané vychování, při-
vésti na pravou cestu. Stačí v takovém případě kontinentální hrozba?
Právě u mládeže jest obava, že dosahu této hrozby neporozumí.
Neboť, konečně, co ztratí mladík, jenž snad ani nepoznal skutečného
rodinného života, jenž ve velkém městě se potuloval ve společnosti
jiných, snad již trestaných mladíků, ve vlastních očích, i v očích
těch, s nimiž denně se stýká, trestem? Jeho druhové dávno mu
prozradili tajemství, že to, čeho by se měl při hrozbě báti, vězení,
není ve skutečnosti tak strašné, on sám nikde se nenaučil oněm
hodnotným úsudkům o jednání lidském, jež tvoří základ trestního
zákona.

Případy pak, kde by jiná mládež, mládež, u níž se lze nadíti
svrchu naznačených účinků odsouzení a hrozby, měla vůbec pří-
ležitost, přišla v pokušení k trestnému jednání, jsou velmi řídké.

Teprve, když povaha se již vyvinula, ne povaha se zločinnými
náklonnostmi, nýbrž normalní, obyčejná povaha lidská, když tu
neblahým sběhem okolností došlo k trestnému činu, když takřka
pachatel dal se činem ve slabé chvíli překvapiti, pak teprve možno
na to pomýšleti, že hrozba i bez dohledu posílí v jediném oka-
mžiku ochabnuvší motivy proti zločinnému jednání působící. Z pra-
vidla taková povaha najde si též prostředí normální, prostředí,
proniknuté oněmi mravními názory, jež tvoří podklad trestního zá-
kona, reagující tedy stejnou měrou, jako zákon, budící tedy snahu
po životě nevybočujícím z mezí práva. Pokud možno doufati, že
odsouzený, zvláště též mladistvý, do takového prostředí se vrátí,
možno počítati na naznačený účinek hrozby. I kdyby pak snad
pachatel pro svou osobu za to měl, že hmotně trestem hrozeným
neutrčí, prostředí, v němž žije, vnutí mu názor, že trestem utrpí
více, než jen tělesné a hmotné újmy.

✓ Poněvadž tedy podmíněčné odsouzení může určité osoby od-
strašiti, může je, pokud právě u nich jest toho potřeba, polepšiti.
koná vzhledem k tomuto druhu osob funkci trestu.

Namítáno však, že, i kdyby tomu tak bylo, budou právě lidé,
na něž by podmíněčné odsouzení tímto způsobem nepůsobilo,
lákáni k páčání trestných činů, poněvadž právě dle jejich názoru
čin zůstane netrestán.⁸⁸⁾ Při námítce této se patrně přehlíží dvojí:

⁸⁸⁾ *Finger*, Zur Frage des Strafsystems v Allgem. österr. Ger.-Z. 1890
č. 24. *Meyer* na u. m. str. 213. *Kirchenheim*, Gegen die bed. Bestrafung
(Goltd. Archiv sv. 38, str. 12 n.).

Především, že podmíněčné odsouzení, poněvadž právě se hodí jen na určitý druh lidí, a sice na druh nejméně k zločinnosti náchylný, zůstane vždy opatřením výjimečným.³⁹⁾ Úkol soudce ovšem by se zavedením této instituce stal obtížnějším, než nyní. Předpokládá by důkladnou znalost lidské povahy i ostatních podmínek, jež k trestným činům vedou, tak, aby soudce dovedl vinníka zařadit, do které kategorie lidí zločiny páchajících náleží. Že by rakouský soudce tomu se nenačil, nebude zajisté nikdo tvrdit. Kdyby pak i snad s počátku rozlišování nebylo přesné, stoupající kriminalita uvedla by soudce na pravou stopu. Bude-li pak soudce skutečně tohoto opatření užívati jen u lidí, kteří skutečně tomuto druhu trestání jsou přístupni, bude-li zvláště přesně lišiti lidi, kteří z bujnosti, hřešíce na možnost podmíněčného odsouzení, trestný čin spáchali, od lidí, kteří jen neblahým shlukem okolností k činu strhnouti se dali, pak naděje na podmíněčné odsouzení nebude nikoho lákati.

Druhá okolnost pak, jež se při této námitce přehlídí, jest ta, že se imputuje obecnému mínění názor na zločin příliš právnícký, t. j. že se za to má, že laik právě tak málo uznává rozdíly mezi činy se stejným výsledkem, jako právník, jež zákon nutí, aby pro znaky činu zapomínal na různost jednajících.

Veřejnost řízení, odůvodnění nálezu o podmíněčném odsouzení, vzbudí právě ve veřejnosti přesvědčení, že jen zcela výjimečně případy, a sice právě takové případy, u nichž ani nyní veřejné mínění trestu nežadá (srv. případy, kdy porota vyřkne »nevinen«, ačkoliv skutková podstata zločinu je prokázána) vyřizují se odsouzením jen podmíněčným, čímž důvěra v trestní spravedlnost jen seslenu býti může.

Z toho však, že, jak ukázáno, podmíněčné odsouzení se hodí jen pro určité kategorie osob, vyvozována námitka, že bude tohoto opatření více používáno ve prospěch určitých společenských vrstev, že jest to první krok k trestnímu zákonodárství třídnímu.⁴⁰⁾ Jest pravda, že lépe situované vrstvy méně jsou vystaveny pokušení k určitým, zvláště majetkovým zločinům, než vrstvy méně dobře situované, a že u oněch tedy z pravidla k zločinům toho druhu dochází jen za okolností zcela výjimečných. Jest však otázka, jsou-li tyto okolnosti takové, že odůvodňují naději, že podmíněčné odsouzení se potká se žádoucím výsledkem. Právili jsme, že podmíněčným odsouzením má býti mezi motivy od činu zrazující včleněn silný motiv obavy před trestem bezprostředně hrozícím. Právě vrstvy lépe situované jsou však ony, o nichž svrchu byla řeč, že často pouhý fakt odsou-

³⁹⁾ Zucker, Podmíněné odsouzení str. 17.

⁴⁰⁾ Kirchenheim na u. m. (Goldt. Arch. sv. 33, str. 12.)

zení z nich vylučuje. Bude se musiti tedy soudce, než člena této vrstvy podmíněčně odsoudí, tázati, stačí-li vyhrůžka trestu, aby zdržela od páchaní nových trestných činů člověka, jež následkem toho, že se dopustil trestného činu, byl ze své společenské vrstvy vyloučen a octnuv se tím v poměrech jemu docela nových, ztratí opory, jež způsob života dosavadního mu poskytoval, právě mnohem více, než kdokoliv jiný je vystaven pokušení k trestným činům. Má odsouzený dosti sil, aby v nových sobě poměrech zapustil kořeny, utvořil si nový normalní život? Není jisto, je-li tak silných povah mezi těmi, kdo právě z lépe situovaných vrstev k trestným činům se dávají strhnouti, mnoho. Pomyslíme-li však na ostatní delikty, které snad ani nemají pro pachatele těchto důsledků, zvláště na přestupky, t. zv. policejní, pak nutno míti na mysli, že u trestů na tyto delikty jde z pravidla jen o odstranění: působí-li tímto způsobem více výkon trestu, neb jeho pohrůžka, závisí na povaze pachatelově ať náleží kterékoliv společenské vrstvě, a nelze také tvrditi, že by pokušení k těmto deliktům byly méně dobře situované vrstvy více vystaveny, než vrstvy t. zv. »vyšší«.

I když připustíme, že podmíněčné odsouzení může oproti pachateli plnit funkci trestu, i když se neobáváme, že by zdánlivá beztrestnost při podmíněčném odsouzení lákala k spáchání trestného činu, zbývá nám pochybnost, zda poškozený se spokojí podmíněčným odsouzením vinníka, či zda neuspokojen nebude svémocí hledat ukojení své touhy po pomstě. Dále pak, nedisponuje-li tu stát svémocně nárokem poškozeného na dosti učinění.⁴¹⁾ Tím, že výkon odplaty byl odňat jednotlivci a přenesen na stát, jež ji vykonává dle svých zásad, přenecháno také státu rozhodování o tom, jakým způsobem na čin reagovati pokládá za správné. Dosti učinění, jež pociťuje poškozený z výkonu trestu, není a nesmí býti, nemá-li trestní právo státi se nástrojem slepé pomsty, rozhodné pro způsob trestání. Že snad poškozený náleží mezi ty, kteří podmíněčné odsouzení jako zlo by nepociťovali, nemůže brániti soudci, aby proti tomu, proti komu podmíněčné odsouzení jest účinným prostředkem trestním, použil jiného, snad méně účinného, neb škodlivého trestu.

Někteří navrhovali, aby podmíněčné odsouzení bylo vázáno na souhlas poškozeného buď vůbec, neb aspoň při deliktech k návrhu stíhaných.⁴²⁾ S tím nelze souhlasiti, neboť, pokládá-li soud jisté opatření trestní za vhodné, nemůže jeho použití nebo nepoužití býti činěno závislým na dobrozdání osoby, jež právě za-

⁴¹⁾ Appelius, Die bed. Verurteilung str. 37. Lammasch, Mitteil. I. 35.

⁴²⁾ Garofalo, Mitt. I. 149. Ortloff, Beschränkung der Vollstreckung der Freiheitsstrafen (G. S. LXIII. str. 1 n) str. 93.

slepena touhou po pomstě, nevidí tak jasně, jako soud. Že by docházelo pak častěji k svémocné pomstě, nelze tvrdit, poněvadž podmíněné odsouzení jest přípustné jen v případech výjimečných, též poškozený pozná z odůvodnění nálezu o odkladu tuto výjimečnou povahu případu.

Myslilo se při této námitce na národy, u nichž pud po pomstě jest příliš silný, nebo moc státu příliš slabá, než aby páchání pomsty zabránila.⁴³⁾ Těchto předpokladů však, tuším, v Rakousku není, tak že námitka ta se jeví bezpodstatnou.

3. Pokoušeli jsme se doposud odůvodnit podmíněné odsouzení jako prostředek trestní pozitivně působící. Na pevnině Evropské a zvláště v Německu však pozornost na podmíněčné odsouzení byla obrácena snahou naléztí prostředek, jímž by se čelilo neblahým účinkům trestů na svobodě, zvláště krátkodobých.

Vědomí, že vězení v mnohých případech působí škodlivě, jest téměř právě tak staré, jako nynější, skoro výhradně na trestech na svobodě se zakládající trestní system. Již v r. 1803 napsal *Arnim*, že jest známým faktem, že vězení podporuje zločinnost, od té doby pak stále podobné námitky se opakují.⁴⁴⁾

System trestů na svobodě nese na sobě známky doby, v níž vznikl, konce 18. století, spočívá totiž na domněnce, že všichni lidé jsou stejní, stejně totéž zlo pociťují, a že omezení osobní svobody je vždy zlem.⁴⁵⁾ Mimo to požadovala tehdejší theorie, jak jsme se zmínili, aby každá vina došla trestu sobě rovného, a proto, aniž by si uvědomila nemožnost měření viny, hájila trest, jenž se dal mathematicky přesně měřiti a stupňovati; že soudci právě absolutní theorie trestní neposkytuje žádného měřítka, jímž vinu měřiti, zvláště žádného návodu, jak konstruovati rovnici mezi dvěma tak různorodými veličinami, jako vinou a trestem, k tomu nepřihlíženo. Teprve praktické důsledky musily theorii ukázati, že se nachází na chybné cestě. Trest, jenž měl svoje odůvodnění jen v abstraktních konstrukcích metafysiky, ve světě zkušenosti neměl podmínek vývoje. A tak se stalo, že trest, v jehož pojmu mělo býti zlo, stal se pro mnohé žádoucím, skutečným zlem však že byl pro ty, pro něž měl býti trestem menším. Hlavně *Mittelstädt*⁴⁶⁾ v Německu upozornil na neracionelnost trestů na svobodě, mezinárodní jednota vězeňská již od r. 1884 se zabývala otázkou, čím nahraditi krátkodobé vězení, když pak v r. 1889 začala se šířiti znalost instituce podmíněčného odsouzení, uváděny všechny argumenty proti krátkodobému vězení pro podmíněčné odsouzení.

⁴³⁾ *Lammasch*, Mitteilungen I. 36.

⁴⁴⁾ *Liszt* na u. m. (Z. IX. str. 743 n.). *Prins*, Mitt. I. 28.

⁴⁵⁾ *Garofalo*, Mitt. I. 52.

⁴⁶⁾ *Mittelstädt*, Gegen die Freiheitsstrafen.

Právnem poukazovali odpůrci podmíněčného odsouzení, že tato argumentace jest logicky chybná; neboť z toho, že jedna instituce se neosvědčila, neplyne, že by jiná byla lepší. Pokusili jsme se svrchu dokázati, že, i kdyby se podařilo, jak odpůrci podmíněčného odsouzení míní, zreformovati trest na svobodě, tak, že by neměl vad, jež se mu nyní vytýkají, a o nichž ihned se zmíníme, podmíněčné odsouzení by mohlo míti své místo v systému trestním. Přihlédněme nyní k tomu, jaký prospěch by plynul z podmíněčného odsouzení za vlády nynějšího systemu trestního.

Nynějším krátkodobým trestům na svobodě se vytýká, že »nováčka ve zločinnosti zvykají na vězení, a odnavykají práci.«⁴⁷⁾ Druhý účinek bylo by možno snad vhodnou úpravou vyloučiti, ačkoli zvláště při věznicích, v nichž v krátké době vězňové se střídají, bude těžko naléztí vždy přiměřené zaměstnání; nelze také přehlédnouti rozdíl mezi zaměstnáním na svobodě, kde zaměstnaný sám si musí práci hledati a v jeho vlastním zájmu je, aby pracoval dobře, a zaměstnáním ve věznici, kde jiní se mu starají o zaměstnání, a kde, i když sebe hůře pracuje, existenční minimum obživy, šatstva a bytu má zajištěno.

Nejdůležitější účinek vězení však jest, že vpaluje odsouzenému přišanu, že »seděl«. Nejde tu o tělesnou nepříjemnost omezení osobní svobody, jde tu o celou pověst odsouzeného a vše, co s tím souvisí.⁴⁸⁾ Nynější uniformita trestů na svobodě, téměř jediného trestu, jest s to, aby »zmátla mravní pojmy o odporu proti právnímu řádu, poněvadž lid, vida nevěstky, tuláky a pod. stejně trestány, jako mladíka, jenž v hospodské rvačce někoho zranil, neb kočího, jenž rychle jel, bude buď pokládati prvnější delikty za právě tak lehké, jako poslednější, neb osobami posléz uvedenými právě tak opovrhovati, jako prve jmenovanými.«⁴⁹⁾

Málo kdo se toho, kdo již byl trestán vězením, dlouho vyptává, proč byl trestán: fakt, že byl uvězněn, dostačí, aby odsouzenému odňal důvěru.

Trest na svobodě však nezasahuje jen trestaného, nýbrž i celou jeho rodinu⁵⁰⁾; nejen že jí působí hmotnou újmu, je-li hlava rodiny uvězněna, nýbrž i morální příhana zůstane lpěti na celé rodině, a, i když doposud byly svazky rodinné pevné, není otec rodiny, jenž jí celé hanbu, ne tak činem, jako trestem, způsobil, s to, aby tyto svazky udržel. Tím stává se trest na svobodě přímo socialně nebezpečným.

⁴⁷⁾ *Wahlberg*, Jurist. Bl. z r. 1890 str. 53.

⁴⁸⁾ *Zvl. Liszt*, Z. III. str. 40. *Garofalo*, Mitt. I. 52, *Prins*, Mitt. I. 28. *Rosenfeld* na u. m. str. 167.

⁴⁹⁾ *Krohne*, Lehrbuch des Gefängniswesens str. 232 n. *Seuffert*, Verhandlungen des XXI. deutschen Juristentages I. str. 240.

⁵⁰⁾ *Prins*, Criminalité et répression str. 106.

Ještě větší nebezpečností však spočívá v tom, že odsouzený trestem na svobodě velmi často se nepolepší, nýbrž přímo pokazí. Přesvědčivě líčí vliv vězení Tallack⁵¹⁾: »Když delinkvent, zvláště mladší, poprvé vstoupí do věznice, zachvátí jej strach a hrůza. Několik dní, snad týdnů trvají tyto pocity; pak nastane znenáhla změna. Navykne si na denní pořádek, učiní známost se spoluvězni, a pozná, že celkem není vězení ani z daleka tak strašným místem, jak si je představoval. Naopak pozná, že mu poskytuje některých příjemností, jimž doposud se netěšil. Strach je zaplašen, a v den propuštění není strach zprotiviti se zákonu a vydati se trestu větší, nýbrž menší než dříve.« Čím silnější vrstvy společenské pak marně se snaží, aby poctivou prací si opatřily existenční minimum, jež věznice zdarma poskytují, tím méně účinné je praeventivní funkce krátkodobých trestů na svobodě. Krátkodobé vězení, jež dle podstaty své vychovávati nemůže, zbaveno i síly odstrašovací, přestává plniti funkci trestu. Nelze konečně přehlédnouti, že ten, kdo již jednou byl uvězněn, nemůže již ztratiti to, co právě první vězení již odnímá: cti člověka nepotrestaného, a o to druhý trest již o sobě méně odstrašuje, než trest první. Že společný život ve věznici odsouzeného mravně nepolepší, netřeba déle doličovati.

Že ani v Rakousku tresty na svobodě nesetkávají se se žádoucím účinkem, patrně z následujících dat.

V Rakousku bylo:

v 5letí	pro zločin odsouzeno osob	z toho bylo pro zločin trestáno již				Celkem bylo zpětných	
		jednou		vícekráte		absolutně	v %
		absolutně	v %	absolutně	v %		
1863—67	100.719	12.042	11·9	15.079	15·0	27.121	26·9
1868—72	126.620	14.941	11·8	19.321	15·3	34.262	27·1
1873—77	149.861	16.846	11·3	20.471	13·7	37.317	25·0
1878—82	158.664	17.211	10·8	23.923	15·1	41.134	25·9
1883—87	150.267	16.104	10·7	20.303	13·5	36.407	24·2
1888—92	145.018	15.911	10·9	18.783	13·0	34.694	23·9
1893—97	145.890	17.092	11·7	16.520	11·5	33.912	23·2

Byť by tu i % zpětnosti o něco klesalo, pětina odsouzených přece nedala se vytrpěným trestem ani odstrašiti, ani polepšiti, ač nutno mítí za to, že dlouhý žalář obojí tento účinek mítí má a může.

⁵¹⁾ Tallack, Penological and Preventive Principles str. 63.

Naproti tomu bylo z osob pro zločin trestaných již dříve trestáno pro přečiny nebo přestupky

v letech 1863—67	18.641	či 18·5%	} v všech v dotyčném pětiletí pro zločin odsouzených osob
1868—72	21.852	» 17·3%	
1873—77	29.455	» 19·7%	
1878—82	37.418	» 23·5%	
1883—87	39.883	» 26·5%	
1888—92	40.958	» 28·2%	
1893—97	43.682	» 29·9%	

Obraz tento jasně dokazuje malou účinnost trestů na přestupky, tedy zvláště krátkodobého vězení.

Celkový výsledek výkonu trestu charakterisován jest tím, že z osob pro zločin odsouzených bylo úplně zachovalých v r. 1888 48·1%, v r. 1889 47·9%, v r. 1890 48·7%, v r. 1891 47·7%, v r. 1892 46·8%, v r. 1893 47·5%, v r. 1894 47·3%, v r. 1895 48·0%, v r. 1896 45·1% a v r. 1897 46·1%, tedy ani ne polovice, což snad dokonce opravňuje k závěru, že odsouzení a vytrpění trestu na svobodě jest jedním z faktorů, jež činí člověka náchylnějším k opětovnému páchání trestných činů.

I rakouská statistika vede nás k závěru Lisztovu.

»Máme-li na mysli, že dny a noci, jež poprvé odsouzený ztráví ve vězení, ve společnosti sešedivělých zločinců, bez zaměstnání a bez dohledu, ve většině případů jsou rozhodné pro jeho budoucí život, uvědomíme-li si, že také samovazba nepolepší a neodstraší, nýbrž jen otupí a nejsilnější moc, jež od zločinné cesty zdržuje zlomí, vážnost k sobě samému, pak jest velmi na snadě závěr, že by bylo radno tomu, kdo po prvé byl odsouzen, poskytnouti lhůtu, než jej společnost vydá na zmar, ještě jednou mu vložití jeho osud do vlastních rukou, aby měl příležitost se zachrániti.«⁵²⁾ Káže tak zájem »nejen odsouzeného, nýbrž i jeho rodiny, těch kdo s ním v obchodním styku se nacházejí, konečně i občanské společnosti a státu sama, jež nepřijdou tak o občana důvěru zasluhujícího.«⁵³⁾

Trest na svobodě vyžaduje příliš mnoho obětí, než aby se ho lehkomyšlně užívalo tam, kde prospěch z něho plynoucí je aspoň pochybný. A kde je možno jiným prostředkem, jenž nevyžaduje tolik obětí nejen hmotných, nýbrž i ideálních, obětí na společenských schopnostech odsouzeného i jeho rodiny, dosáhnouti snad jistěji vlastního cíle výkonu trestu v takových případech: učiniti z odsouzeného člověka společensky užitečného, tam by bylo proti zásadě hospodárnosti užívati drahého (v nejširším smyslu) prostředku krátkodobého trestu na svobodě.

⁵²⁾ Liszt, Z. IX. str. 755.

⁵³⁾ Meyer na u. m. str. 209.

Jako náhrada krátkodobých trestů na svobodě navrhovány různé prostředky. Především prominutí trestu, na něž jsme upozornili při anglickém zákoně o sumární jurisdikci a při francouzské osnově Michauxové a jež i v Rakousku zavedeno svrchu citovaným nařízením ministerstva spravedlnosti z 25./XI. 1902 věst. min. sprav. č. 51, pak důtka, domácí vězení, jinaké omezení osobní svobody, jako vykázaní určitého místa k pobytu, zákaz návštěvy hostinců a p., konečně tělesné kárány. Hlavně však vhodnější úprava pokut, tak totiž, aby stanoveno bylo měřítko, dle něhož pokuta pro osoby různě majetné poměrně, totiž pokud možná stejně citelně by byla ukládána, osobám nemajetným splácní ve lhůtách bylo umožněno, tak, aby případ nedobytnosti pokuty stal se co možná nejdřívším. V případě pak, že by přes to pokuta byla nedobytnou, nahrazení subsidiárního trestu na svobodě nucenou prací na svobodě.⁵⁴⁾

Přede všemi těmito surrogaty, o jejichž vhodnosti na tomto místě uvažovati nelze, má podmíněčné odsouzení přednost tím, že jeho zavedení by nevyžadovalo nových opatření, hlavně však svou výchovnou mocí. Každý trest má za následek snížení sebedůvěry trestaného, podmíněčné odsouzení však tuto sebedůvěru zvyšuje; neboť, praví-li tím soudce odsouzenému: »Ty jsi viněn, ale já, tvůj soudce, mám v tebe důvěru, že máš dosti sil, abys se sám polepšil, abys ukázal, že čin tvůj byl jen okamžitým poblouzením«, podnítlí to zajisté odsouzeného více k dobrému chování, než důtka, nucení k práci a pod. Ovšem nutno míti na mysli, že podmíněčné odsouzení se hodí jen na jistou kategorii osob, u níž vůbec zločinné jednání jest jen výjimkou velmi řídkou, tak že pro ostatní osoby bylo by hledati přes to jiné surrogaty krátkodobých trestů na svobodě, pokud je nahraditi možno, pokud pak to nemožno, přemýšlet o vhodnější, t. j. aspoň méně škodlivé jich úpravě.⁵⁵⁾

4. Pokud se vhodnost podmíněčného odsouzení vyvozovala z nevhodnosti krátkodobých trestů na svobodě, zavrhováno často rozšíření podmíněčného odsouzení na pokuty, a viděli jsme, že mimo francouzský zákon zákonodárné práce k této možnosti nepřihlíděly. Zdá se nám též, že argumentace, na jejímž základě ustanovení o podmíněčném odkladu výkonu trestu pokuty pojato bylo do francouzského zákona, ta totiž, že by bylo nespravedlivě, aby výhoda, jež se poskytuje podmíněným odkladem osobám k trestu na svobodě odsouzeným, nemá býti odeprána těm, kdo dopustivše se menšího provinění k pokutě se odsuzují,⁵⁶⁾ není veskrze bezvadná. Podmínečné odsouzení možno totiž s ohledem na účinky, jež naznačiti jsme se pokusili, pokládati za trestní opatření přís-

⁵⁴⁾ Mitteilungen der internat. krim. Vereinigung sv. I. a II. Rosenfeld na u. m. str. 76—249.

⁵⁵⁾ Zucker, Podmíněné odsouzení str. 16 n.

⁵⁶⁾ Tak i Seuffert na u. m. str. 262. Zucker, Die neuen Bestimmungen des österr. Strafgesetzentwurfes (G. S. XLV. str. 413 n.) str. 446.

nější, než pokutu, již proto, že, má-li míti naznačený účinek, musí se hroziti zlem značnějším, tedy nikoliv jen trestem na ty nepatrné delikty, jež nyní se pykají pokutou. Kdyby však došlo k rozšíření používání pokut a k takové jich úpravě, že by jednak i pro bohatého stala se citelnou, i pro chudého trestem možným, bylo by v těch případech, v nichž by se ukládala v takové míře, že by hrození jí působiti mohlo odstrašivě, připustiti za vhodných okolností podmíněčné odsouzení k pokutě, poněvadž pak by hrozba pokutou vykonávala na odsouzeného podobný vliv odstrašující a výchovný, jako podmíněčné odsouzení k trestu na svobodě.

5. Blahodárné účinky, jež očekávány od podmíněčného odsouzení, plnou měrou se dostavily, a obavy odpůrců, že by nová instituce škodlivě působila na všeobecnou kriminalitu, se nesplnily. Z anglické kriminální statistiky (zahrnující ostatně jen Londýn a 5 nejlidnatějších hrabství) uvádí Gruber,⁵⁷⁾ že v r. 1897 povolen odklad vnesení rozsudku na základě zákona z r. 1887 3040 osobám; v témže roce došlo jen u 419 podmíněčně odsouzených k dodatečnému vnesení rozsudku; v r. 1898 povolen odklad 3060, odklad odvolán u 353; v r. 1899 2873:315.⁵⁸⁾ Okolnost, že v Anglii dochází k vnesení rozsudku podmíněčně odloženého již pro špatné chování, nedopouští srovnání těchto dat s daty kontinentálními. Že instituce podmíněčného odkladu vnesení rozsudku se v Anglii osvědčuje, možno souditi z toho, že odklad vůbec (nejen tedy dle zák. z r. 1887, nýbrž i dle obecného práva a dle zák. o sumární jurisdikci) se povoluje stále většímu počtu osob. Byl totiž povolen v r. 1897 30.453, v r. 1898 33.858 a v r. 1899 36.387 osobám.

Americké dání na zkoušku příliš se liší od kontinentálního evropského podmíněčného odsouzení, než abychom z příznivých výsledků tamních (z 30.132 v letech 1890—96 na zkoušku daných neosvědčilo se, t. j. bylo pro nedodržení podmínek podrobeno trestu jen 773, tedy 2·5%) mohli souditi na vhodnost podmíněného odkladu vnesení rozsudku, poněvadž nevíme, kolik z tohoto příznivého výsledku připočítati na vrub podmíněnému odkladu vnesení rozsudku a kolik dohledu probation officera.

Zbývají tedy výsledky francouzské, belgické a německé. Používání podmíněného odkladu výkonu trestu ve Francii stále stoupá. Tak bylo v r. 1897 ze 114.017 poprvé odsouzených podmíněčně odsouzeno 24.835 či 21·78% proti 14·34% v r. 1892 (17.881 ze 124.680). Poměr osob, které ve zkušební době 5 let znovu byly odsouzeny, k těm, které podmíněčně byly odsouzeny, vysvitne z následovní tabulky⁵⁹⁾:

⁵⁷⁾ Gruber, G. S. LXII. str. 305/6.

⁵⁸⁾ Data pro r. 1894—98 uvádí ve výtahu Aschrott, Auswärtige Gesetze betreffend die bed. Verurteilung (Mitt. VII. str. 119).

⁵⁹⁾ Tarde, Mitt. X. str. 296 n. Gruber, G. S. LXII. str. 293 n.

v roce	odložen výkon trestu	odklad odvolán	v % těch, u nichž odklad odvolán býti mohl
1892	17.881	665	3·6%
1893	20.404	885	2·3%
1894	21.377	1147	1·9%
1895	23.288	1261	1·5%
1896	24.205	1507	1·3%
1897	24.835	1712	1·5%
1898	25.431	1632	1·3%
1899	28.497	1831	1·4%
úhrnem	185.918	10.646	

t. j. 5·7% všech podmíněně odsouzených.

Kdežto tedy pětina těch, kdo po prvé byli odsouzeni, byla odsouzena podmíněně, přece jen ne celých 6% se ukázalo tohoto opatření nehodnými. Při tom hlavní obava odpůrců podmíněného odsouzení, že by naděje na podmíněčné odsouzení k prvnímu trestnému činu lákala, se nesplnila: kdežto v r. 1892 bylo 124.680 osob po prvé trestáno před tribunaux correctionnels, bylo jich v r. 1899 jen 107.990.⁶⁰⁾

Srovnáme-li s tím, že v Rakousku téměř polovice zpětných zločinců jest odsouzena pro zločin v pěti letech po odpykání trestu za první zločin (v r. 1896 ze 268 125, v r. 1897 ze 277 137), tedy v téže lhůtě, již francouzský zákon stanovil jako lhůtu zkušební, srovnáme-li s tím dále, že v Rakousku více než 20% pro zločin odsouzených bylo již dříve trestáno pro zločin (v r. 1896 23·3%, v r. 1897 23·4%),⁶¹⁾ tak že z těch, kdo pro zločin jsou odsouzeni, aspoň 10% stalo se zpětnými v pěti letech, vidíme, že, kdežto po podmíněčném odsouzení ve zkušební lhůtě pěti let stává se 5% zpětnými, stává se jich po žaláři v téže lhůtě zpětnými dvakrát tolik. (O výsledcích vězení v tomto směru nedostává se nám statistických dat.) Ačkoliv uznáváme, že zločinů z velké části se dopouštějí osoby zcela zkažené a již povahou zločinné, kdežto osoby, u nichž by bylo přípustno podmíněčné odzouzení, se dopouštějí z pravidla jen deliktů zcela nepatrných, přece toto pravidlo není bezvýjimečné, tak že i osoby, u nichž podmíněčné

⁶⁰⁾ Při tom pozoruhodno, že všeobecná zpětnost, jež až do roku 1894 stoupala (od r. 1891–1894 z 98.253 na 104.644), odtud nápadně klesá (na 93.908 v r. 1897). Srov. *Yvernés*, Revue pénitencier z r. 1900 str. 530.

⁶¹⁾ Die Österreichische Statistik Bd. 58 tab. Fa a str. XXVII.

odsouzení se žádoucím výsledkem by se snad potkalo, propadají u nás žaláři, na druhé straně pak právě žalář trvajících z pravidla delší dobu, by na rozdíl od vězení vliv odstrašovací a výchovný konati měl a mohl.

K podobným závěrům docházíme na základě statistických dat belgických.⁶²⁾

V Belgii bylo před »tribunaux correctionnels« (pro přečiny)

v roce	odsouzeno	odložen výkon trestu	odklad odvolán
1888/9	61.787	8.696	192
1890	41.330	7.932	283
1891	45.224	10.357	581
1892	51.876	15.719	1106
1893	49.690	16.122	1187
1894	47.231	16.129	1218
1895	42.964	14.283	1502
1896	47.013	16.161	1765
úhrnem	387.115	105.399	7834

V téže době odsouzeno u »tribunaux de police« (pro přestupky) 1.220.672 osob, z toho 191.171 podmíněně; odklad odvolán a trest původně uložený tedy vykonán u 3174, tedy u 1·6% podmíněně odsouzených. Tento velký rozdíl (7·4% osob podmíněně odsouzených u tribunaux correctionnels proti 1·6% u tribunaux de police) možno si vysvětliti růzností doby zkušební těmito dvěma druhy soudů ukládané.⁶³⁾

Poněvadž všeobecná zpětnost obnáší v Belgii podobně jako v Rakousku asi 50% odsouzených, nutno i tyto úspěchy podmíněného odsouzení pokládati za uspokojivé.

Konečně v Německu byl až do 31./XII. 1902 povolen odklad výkonu trestu cestou administrativní s nadějí na udělení milosti 52.268 osobám. Z těchto případů bylo po odečtení ještě nerozhodnutých (poněvadž lhůta ještě neuplynula) a těch, již smrtí, útekem a p. odpadly, koncem roku 1902 rozhodnuto 31.665; z toho 75·5% bylo vyřízeno udělením milosti. Z těch však, kteří

⁶²⁾ Gruber, G. S, LVI. str. 473.

⁶³⁾ Tak ustanovovaly dle *Bérengera* (Mitt. X. str. 303) soudy pro přečiny dobu zkušební až do 6 měsíců ve 3·7%, soudy přestupkové ve 20·3%, do 1 roku ve 14·5% resp. 66·7% atd., od 4 do 5 let v 31·2% resp. v 0·6%.

nebyli ještě dříve trestáni trestem na svobodě, došlo milosti 80%, kdežto z těch, kdo si již dříve odpykali nějaký trest na svobodě, jen 55%, což jest, jak správně podotýká *Ortloff*, novým důkazem, jak důležité je, zvláště mládež chrániti, pokud jen možno, před stykem s vězením.⁶⁴⁾

Osvědčilo se tedy podmíněčné odsouzení jako instituce kriminálněpoliticky velice účelná. Pokud pak odůvodněnost také institucí trestněprávních vidíme v jejich účelnosti, nelze, než se základní ideou podmíněčného odsouzení souhlasiti. Avšak ani, kdo za základ, za *raison d'être* trestních institucí pokládá apriorní ideu odplaty, nemusí zásadně podmíněčné odsouzení zamítati;⁶⁵⁾ musí jen uznati, že odplata může se vykonávati i v jiné formě, než jakou vytvořil konec 18. století. Historie trestnictví jej poučí, že byly trestní systémy, jež jistě by nehájil, že snad jimi, je-li tak přesvědčen, docházela výrazu věčná idea odplaty, že však systémy tyto zanikly, jakmile uznána byla jejich nevhodnost.

III.

Pokoušeli jsme se doposud odůvodniti podmíněčné odsouzení nepřihlížeje k různosti forem, jichž základní idea jeho v různých státech nabyla. Přes to, že konkrétní úprava podmíněčného odsouzení v Rakousku není předmětem této úvahy, jest snad vhodno zmíniti se o tom, který z typů podmíněčného odsouzení bylo by doporučiti pro Rakousko. Jsouť typy tyto tak rozdílné, že akceptování základní ideje podmíněčného odsouzení neobsahuje ještě akceptování kterékoliv z konkrétních jejich forem.

1. Stala se již zmínka o tom, že hlavní rozdíl mezi anglicko-americkým podmíněným odkladem vynesení rozsudku a francouzským odkladem výkonu trestu spočívá v tom, že při onom nedojde k vynesení rozsudku, a že k polepšení vinníka se působí jednak dohledem probation officer-a, jednak uložením záruky míru. O dohledu byla řeč svrchu, co se pak záruky míru týče, jež návrhy některých německých theoretiků přály si míti s podmíněčným odsouzením buď fakultativně neb obligatorně⁶⁶⁾ spojenou, lze namítati, že záruka míru je samostatná instituce právní, jejíž vhodnost či nevhodnost nemůže býti řešena jen s tím omezením, hodí-li se jako doplněk podmíněčného odsouzení. Co se pak vlastní ceny záruky míru týče, máme za to, že používati jí v širších mezích, než jako podmíněčného odsouzení k pokutě,

⁶⁴⁾ *Klee* na uv. m. str. 80 n. *Ortloff* na uv. m. str. 87.

⁶⁵⁾ Tak zastance ideje odplaty *H. Meyer* na u. m. str. 208.

⁶⁶⁾ *Liszt*, Z. X. str. 81. *Aschroth*, Ersatz kurzzeitiger Freiheitsstrafen, str. 51. *Wirth* (v. *Rosenfeld* na u. m. str. 160).

snad jako záruky dobrého chování, nelze pro Rakousko raditi; jestliť pojem »dobrého chování« tak mlhavý, eventuálně tak od okamžitých směrů společenských a politických závislý, že by nebylo radno jej připustiti v trestním právu. V tom jest i zahrnuto, že nepokládáme system anglicko-americký a německý v tom směru za vhodný, že ztrátu výhody podmíněčného odsouzení vyslovují již, chová-li se odsouzený špatně, a nikoliv teprve při novém odsouzení. Opatření to má smysl, je-li odsouzený pod dozorem probation officer-a, jenž má odsouzeného vychovávat, a může tedy i dle špatného chování svěřence svého usouditi, že námaha jeho by byla marná. Bez tohoto dohledu však požadavek dobrého chování velmi snadno může celou instituci učiniti méně účinnou. Kdo poučí odsouzeného o tom, co soud nebo dokonce správní úřad bude pokládati za dobré chování? Odsouzený musí, má-li naň podmíněčné odsouzení vhodně působiti, vidět jasně, co může činit, a co činit nesmí. Stanou-li se pojmy tyto nejasnými, jest na snadě, že odsouzený nevěda, dosáhne-li při nejlepší své vůli a bedlivé pozornosti toho, aby trestu ušel, raději ani o to, aby na cestě práva se udržel, pečovati nebude.

A konečně: dle čeho zjistiti ono »špatné chování«? Dostačí již pouhá špatná pověst, dobrozdání domovníků, sousedů, policie? Námitka, že při kontinentálním systemu odsouzený sebe zkaženější, dovede-li jen se udržeti třeba na samé hranici trestnosti, ujde pravidelnému trestu, i kdyby správná byla, nemůže odůvodniti, aby upřímná snaha jiných podmíněčně odsouzených začíti nyní nový život se ztroskotala o to, že náhodou soudce, snad z kraje s jinými zvyky a obyčeji příšedší, pokládá něco za špatné chování, co odsouzený jako takové poznati nemohl. Námitka tato však není správná, poněvadž podmíněčné odsouzení předpokládá zjištění dosavadního života pachatelova, a ten, kdo po odsouzení se chová tak, že jen stěží uniká trestnímu zákonníku, zajisté k tomu jevil nadání i před odsouzením.

Jiná jest otázka, má-li dopuštění se každého činu v trestním zákonníku obsaženého odůvodniti odvolání podmíněčného odsouzení. Dokud v trestním zákonníku pod nadpisem »přestupek« jsou shrnuty činy tak různé, jako koupání se na nedovoleném místě (§ 338) a p. a krádež i podvod (§ 460 a 461), zdá se vhodno při přestupcích přenechati uvážení soudcovu, pokládá-li již tím, že odsouzený přestupku se dopustil, za prokázáno, že účele podmíněčného odsouzení nebylo dosaženo.⁶⁷⁾

Také druhou okolnost, již se podmíněný odklad vynesení rozsudku liší od odkladu výkonu trestu, totiž, že se při prvším nevynáší rozsudek, nelze schvalovati. Domnělá výhoda, že soudce

⁶⁷⁾ Tak cit. zákon norvežský; v. *Klee* na u. m. str. 80.

dle způsobu zpětnosti může trest vyměřiti přiměřeněji zločinnosti odsouzeného, jest daleko vyvážena tím, že se při delším trvání doby zkušební velmi snadno může státi, že soudce nemůže si na základě spisů vybaviti obraz prvního činu, neb, že dokonce musí nový soudce vynéstí rozsudek jen dle spisů. Zvláště však slavnostní vnesení rozsudku samo, jak vylíčiti jsme se pokusili, často plní funkci trestu. Ostatně přednost evropského systému v tomto směru uznává se nyní i v *Massachusettsu*, kde zákonem z 1. října r. 1900 stanoveno, že dříve, než soud svěří odsouzeného probation officeru, má vynéstí rozsudek, i v *Anglii*, kde mezi právnickem se ozývají hlasy podobnou změnu zákona z r. 1887 žádající.⁶⁸⁾

2. Theorie německá pokládá všechny prostředky, jimiž proti zločinnosti možno bojovati, za vyčerpány prostředky platného práva kontinentalního, pokládá pak za podstatný znak trestu, aby následoval ihned po odsouzení, viděla v podmíněném odsouzení, při němž trest obvyklý následuje až po nějaké době, nebo vůbec odpadá, prominutí trestu;⁶⁹⁾ při tom hledisko účelnosti bylo jí tak cizí, že je vůbec vylučovala ze zásad, dle nichž soudce trestní by měl a mohl se řídit, a měla za to, že jen akty správní jím ovládnány býti mohou. Na těchto theoretických předpokladech konstruována německá forma podmíněného odsouzení: podmíněný odklad výkonu trestu cestou administrativní s nadějí na udělení milosti panovníkem.

Při tom přehlédnuto dvojí: jednak, že podmíněčné odsouzení nelze ani theoreticky konstruovati jako výron panovnické moci milosti, jednak, že výkon soudnictví trestního možno, ba nutno podřaditi ideji účelnosti; zároveň pak přehlédnuty praktické obtíže podobného opatření správního.

Právem upozorňoval *Loebell*⁷⁰⁾ na to, že podmíněčné odsouzení jako právní instituce zásadně se liší od prominutí trestu cestou milosti. Neboť v čem spočívá prý zvláštnost práva milosti? V tom, že se vykonává od nezodpovědné hlavy státu, nezodpovědné až na politickou zodpovědnost ministrů v konstitučním státě; dále, že se neomezeně, beze vší kontroly vykonává; dále, že se vykonává bez zákona, bez příčiny, aspoň bez udané příčiny. Činnost rozhodujícího soudce jest od toho zcela rozdílná. Podobně *Simonson* upozorňoval na to, že právo milosti jest poslední nad trestem nevyhradně z důvodů právních rozhodující instancí.

Podmínečné odsouzení však jest institucí právní, vázanou na určité podmínky. Ne proto, že panovník tomu chce, nýbrž proto,

⁶⁸⁾ *Gruber* (G. S. LXII. str. 211 a 303)

⁶⁹⁾ Nověji zvlášť *Büttner*, *Die Vergeltung und ihre Zukunft im Strafrecht* (G. S. LVI. str. 332).

⁷⁰⁾ *Loebell*, *Verh. des XXI. deut. Juristent. III.* str. 299. *Simonson*, *Für die bed. Verurteilung* str. 24, podobně *Ortloff* na u. m. str. 99.

že jest v konkrétním případě zbytečno vykonati pravidelný trest, proto, že se cílů trestní spravedlnosti jistěji dosáhne bez pravidelného trestu, proto k výkonu jeho nedochází. Právem tedy rakouské osnovy připouštěly stížnost odsouzeného do usnesení, jímž se přes to, že trest původně byl podmíněčně odložen, nařizuje výkon trestu. Odsouzený má právní nárok na to, aby k výkonu trestu nedošlo, obstál-li s úspěchem dobu zkušební. Že se nepřipouští opravný prostředek proti rozsudku, jímž nebyl odsouzený odsouzen podmíněčně, má jen příčiny processualní, v tom totiž, že rozhodnutí o tom, jsou-li tu okolnosti, za nichž možno výkon trestu podmíněčně odložit, nutno přenechatí volnému uvážení soudcově, jenž na základě bezprostředního dojmu nejlépe o tom rozhodovati může.

Podmínečným odsouzením se stát ani podmíněčně nároku svého na trest nevzdává, nýbrž jej jen jinak realizuje, byť i k výkonu pravidelného trestu nedošlo. Často již poukazováno k tomu, že podmíněčné odsouzení působí odsouzenému jisté malum passionis stavem nejistoty, v němž po nějakou dobu jest udržován a tím, že veřejně byl odsouzen.⁷¹⁾ Za podstatné však pokládáme, že podmíněčné odsouzení plní funkce trestu, nač svrchu jsme se pokoušeli upozorniti, pokud tedy tyto funkce plní, jest trestem;⁷²⁾ neplní-li je oproti určité osobě, což se dokáže tím, že ve zkušební době odsouzený se nového trestného činu dopustí, pak právě trestem není, nelze tedy tvrditi, že by podmíněčné odsouzení bylo v tom případě, že dojde k výkonu pravidelného trestu

⁷¹⁾ Zvl. *Hippel*, *Die Vorschläge zur Einführung der bed. Verurteilung in Deutschland* (G. S. LXIII. str. 99 n.) str. 116. *H. Meyer* na u. m. str. 214, 211.

⁷²⁾ To přehlíží *Ignatius*, *Die jurist. Natur der bed. Verurteil.* (Z. XXIII. str. 250), jenž vidí v podm. odsouzení důsledek názoru, že trest jen tehdy má býti vykonán, je-li nutný pro udržení právního řádu (str. 261), pokládá tedy podm. ods. za prominutí trestu. — To namítáme též proti *Gautierovi*, jenž (na u. m. str. 315) má za to, že podm. ods. jest těsně spřízněno s institucí promlčení trestu, jen že při onom stát prý vědomě se vzdává nároku na potrestání, kdežto při tomto náhodná nějaká okolnost vede k odpadnutí trestu. To, co G. uvádí jako tertium comparationis: průběh času, odpadnutí trestu, přerušení lhůty spácháním nového trestného činu, pokládáme za nahodilé podobnosti dvou institucí, jež mají zcela různou rationem legis. Při promlčení odpadá výkon trestu proto, že průběhem jisté doby síly ženoucí stát k reagování trestem, ochabují (vedle toho procesní důkaz po jisté době bývá k nemožnosti ztížen). Při podmíněčném odsouzení naopak potřeba reagovatí pravidelným trestem v čas odsouzení tu není, stát však chce si právě podmíněčným odsouzením zajistiti, aby trest pravidelný, kdyby se později potřeba jeho ukázala, dodatečně vykonati mohl. Nemá tu tedy, jak G. mylně za to má, průběh času vliv extinktivní na výkon trestu, jako při promlčení, nýbrž naopak průběh času má dokázati, zda opatření, jehož stát užil — podmíněčné odsouzení — dostačí. (Mimo to promlčení nastává u všech trestných činů, aspoň bez ohledu na povahu pachatelovu, kdežto při podmíněčném odsouzení právě tato je rozhodná.) Praktické důsledky našeho názoru jeví se v tom, že nepokládáme za vyloučeno, aby lhůta zkušební byla delší, než lhůta pro-

bezdůvodným zstřením trestu.⁷³⁾ Také nelze tvrdit, že by se tím čin, na nějž rozsudek zní, trestal teprve pro jakýsi dolus subsequens v spáchání druhého trestného činu spočívající.⁷⁴⁾ Druhý trestný čin toliko dokazuje, že již při páčení prvního činu tu byla zločinná náklonnost, na niž nestačí reagovati hrozbou — podmíněným odsouzením, nýbrž třeba užiti silnějšího prostředku: pravidelného trestu.⁷⁵⁾

V trestním systému našem ovšem tento způsob reakce na trestný čin jest nový, zvláště nová jest forma jeho: Jestliže podmíněčné odsouzení alternativním uložením trestu: buď podmíněčné odsouzení, nebo pravidelný trest, a volba přenechává se odsouzenému, jenž, vyhovuje vlastnímu zájmu vyhovuje tím i zájmu, jež společnost stihá vykonáváním trestní spravedlnosti; že tyto zájmy společnosti jsou při podmíněčném odsouzení připoutány k nejsilnější snad moci jednání lidské řídící: k egoistickému hájení vlastních zájmů, jest zárukou pro to, že společenským zájmům bude vyhověno, a doporučuje zvláště novou instituci.

Trestní funkci podmíněčného odsouzení jest spíše přiměřeno, praví-li rakouské osnovy a norvéžský zákon, že »trest pokládá se za odpykaný,« uplyne-li zkušební doba bez spáchání nového trestného činu, než fungují-li francouzský, belgický a ostatní zákony dle francouzského vzoru zdělané, že odsouzení se nestalo.

Tvrdí-li se, že »sociologická« (Buri) hlediska, správně hlediska kriminalně politická, nemají býti směrodatná pro trestního soudce,⁷⁶⁾ jenž nemá, než naléztí právo, zapomíná se, že v onom »nalézání práva« jest zahrnuto nyní i vyměřování trestu. Zákony trestní, tedy konkrétní forma onoho »práva« pak se zajisté tvoří proto, aby se čelilo zločinům a zločinnosti, tedy za jistým sociálním účelem.

Jak však má soudce nejen dle litery, nýbrž i v duchu zákona souditi, nemá-li znáti, a řídit se dle tohoto ducha? A má-li o to, aby duchu trestního zákona se vyhovělo, starati se úřad nad výkonem trestu bdící, stává se vynášení rozsudků ve formě doposud obvyklé planým řečením. Jest málo smyslu v tom, má-li soudce

mlčecí, poněvadž právě pro výměru každé z nich platí jiné zásady; ano lhůty tyto nemohou ani současně běžeti, poněvadž dokud lhůta zkušební trvá, jest pachatel v moci spravedlnosti trestní, jež jen nárok svůj na potrestání proti němu jinak vykonává, než pravidelným trestem. Teprve, když odpadne některá okolnost podmíněčné odsouzení odůvodňující, může začítí promlčení pravidelného trestu. Ostatně otázka, je-li promlčení trestu (na rozdíl od promlčení trestního stihání) vůbec doporučitelné, jest doposud sporná.

⁷³⁾ Meyer na u. m. str. 214.

⁷⁴⁾ Buri, Determinismus und bed. Verurteilung (G. S. XLVI. str. 321 n.).

⁷⁵⁾ Zucker, Noch ein Wort zur Frage der sog. bed. Verurteilung (G. S. XLVII. str. 255 n.) str. 258

⁷⁶⁾ Buri, Schuld und Strafe (G. S. XLVII. str. 241), odpověď na Mittelstädt, Schuld und Strafe (G. S. XLVI. str. 237 n., zvl. 254, XLVII. str. 6).

nestranně vyřknouti »vinen« a uložiti určitě vymezený trest, ví-li, že někdo jiný, kdo trest vykonati má, se dle nálezů jeho nemusí řídit. Dle čeho má soudce potom trest určití, platí-li pro určení trestu jiná hlediska, než pro jeho výkon?

Německé podmíněčné odsouzení, dílo kompromissu mezi dvěma sobě odporujícími názory na trestní spravedlnost, ukazuje v praktické své úpravě jasně slabé stránky theoretické konstrukce, na níž jest zbudováno. Udílení milosti musí býti vyhrazeno panovníkovi, tedy i prominutí trestu po odkladu jeho výkonu. Kdyby pro tento případ právo milosti bylo delegováno soudům, nebylo by mezi touto »milostí« a odpadnutím trestu dle jiných forem podmíněčného odsouzení jiného rozdílu, než větší volnost soudů v rozhodování otázky, jaké jednání odsouzeného má přivoditi výkon trestu pravidelného. Má-li však panovník tisíce takových trestů prominouti, mizí všechno individuální rozhodování jednotlivých případů; v nejpriznivějším případě vyvine se u úřadů návrh na udělení milosti čínicích jistý úřední obyčej, jakýsi stilus curiae rozhodující případy dle určitých stálých pravidel. Vedle soudnictví soudců vyvine se soudnictví úřadů správních, souzení co nejpovrchnější, souzení dějící se v nejpriznivějším případě na základě akt. De facto však ani k takovému rozhodování nejvyšších úřadů nedojde, vzhledem k velkému počtu podmíněčně odsouzených, nýbrž vše záleží na návrhu první instance, tedy z pravidla státního zástupce. Zmínili jsme se již, jak takový návrh závisící na »dobrém chování« odsouzeného ujmá již o sobě celé instituci účinnosti, a dokonce státní zástupce, jenž v předchozím processu fungoval jako žalobce, nezdá se povoláním k tomu, aby o »dobrém chování« odsouzeného nestranně rozhodoval. A k tomu odklad výkonu trestu sám je v rukou justiční správy, jež tím má moc velké části rozsudků soudních derogovati, aniž by mohla býti o činu a o povaze pachatelově tak dobře a tak nestranně informována, jako soud rozhodující. A to vše při instituci, jejíž raison d'être právě v tom spočívá, že jest přiměřena individualitě odsouzeného. —

Praví sice Allfeld,⁷⁷⁾ nadšený obhájce německého podmíněčného odsouzení, že zbavuje se vynesení rozsudku vážnosti, když soudce takoruka tímtež dechem s uložením trestu vysloví, že tento trest, jež on právě uznal za spravedlivý, prozatím nemá býti vykonán. Nepřihlížejíce k tomu, že tohoto odporu v rozsudku s podmíněným odkladem výkonu trestu nevidíme, poněvadž soudce trest normální prohlašuje jen in eventum, kdyby totiž jeho mínění o pachatelově ukázalo se příliš optimistickým, pochybujeme, že by dodávalo, soudci zvláštní vážnosti, vynese-li rozsudek, a myslí-li si při tom obžalovaný: »To se mne netýká, nyní ještě musí roz-

⁷⁷⁾ Allfeld, Dei bed. Straferlass str. 14.

hodnouti státní zástupce, zda vůbec k trestu dojde.« Všechny téměř účinky, jež jsme svrchu přiřkli vynesení rozsudku, tím přicházejí na zmar.

3. Zdá se nám, že cílům podmíněčným odsouzením sledovaným nejlépe pro rakouské poměry vyhovuje francouzská forma, jak již jednou v Rakousku v osnovách z r. 1889 a 1891 byla konstruována. Úvahy o vhodnosti a odůvodněnosti podrobných ustanovení vymykají se z mezí danou otázkou tomuto pojednání vytknutých.

